

Innst. S. nr. 375

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

St.prp. nr. 75 (2008–2009)

Innstilling fra næringskomiteen om jordbruksoppkjøret 2009 – endringer i statsbudsjettet for 2009 m.m.

Til Stortinget

Regjeringen legger med dette fram en proposisjon om jordbruksoppkjøret i 2009, med forslag om endrede bevilgninger på statsbudsjettet for 2009 og andre vedtak i forbindelse med oppkjøret m.m.

1. SAMMENDRAG

1.1 Grunnlaget for jordbruksoppkjøret 2009 og gjennomføring av forhandlingene

Jordbruksoppkjøret i 2009 omfatter bevilgninger over statsbudsjettet for kalenderåret 2010 og omdisponeringer innenfor rammen for 2009. Videre er det forhandlet om målpriser for perioden 1. juli 2009–30. juni 2010.

Relevante deler av det politiske grunnlaget, St.meld. nr. 19 (1999–2000) og Stortingets behandling av denne, og Regjeringens Soria Moria-erklæring, er også gjengitt i tilknytning til enkelte kapitler i proposisjonen. Videre er Stortingets behandling av løpende jordbruksavtaler omtalt.

St.meld. nr. 19 (1999–2000) Om norsk landbruk og matproduksjon ble behandlet i Stortinget 9. mai 2000. I Innst. S. nr. 167 (1999–2000) slutter flertallet i næringskomiteen seg til hovedpunktene i meldingen. Det legges til grunn at jordbruksoppkjøret skal baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999–2000). Meldingen legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt

på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken.

Jordbrukets forhandlingsutvalg la den 28. april 2009 fram krav med en ramme på 2 mrd. kroner, pluss en ekstraordinær investeringspakke på 200 mill. kroner. Kravet innebar målprisøkninger tilsvarende 440 mill. kroner med virkning fra 1. juli 2009 og økte bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen (kap. 1150) på 1 560 mill. kroner. Ifølge Jordbrukets forhandlingsutvalg skulle kravet gi grunnlag for økte inntektsmuligheter i jordbruket på 40 000 kroner per årsverk før beregning av økt utnyttelse av jordbruksfradraget.

Statens tilbud ble lagt fram 9. mai 2009. Tilbudet hadde en ramme på 750 mill. kroner, pluss en ekstraordinær investeringspakke på 200 mill. kroner for 2009, som ble varslet fremmet i revidert nasjonalbudsjett og ikke var forhandlingstema. Av denne skulle 150 mill. kroner disponeres til investeringer under fylkesvise bygdeutviklingsmidler og 50 mill. kroner til skogtiltak.

Tilbudet var finansiert med 250 mill. kroner i økte målpriser med virkning fra 1. juli 2009, 380 mill. kroner i netto bevilgningsøkning til gjennomføring av jordbruksavtalen (kap. 1150 og 4150) og 50 mill. kroner i ledige midler fra 2008. Økt utnyttelse av jordbruksfradraget tilsvarte 70 mill. kroner.

Tilbudet var basert på et anslag på reduksjon i gjødselprisene på 30 pst. og en reduksjon i jordbrukets gjennomsnittlige rente på lånt kapital på 1 prosentpoeng fra 2009 til 2010. Samlet, inkl. verdien av jordbruksfradraget, ga rammen grunnlag for en inntektsvekst på 12 1/2 pst. (eller om lag 25 000 kroner per årsverk) i 2010, i forhold til 2009 før oppgjør. Deler av rammen i tilbudet fikk inntektseffekt allerede i 2009.

Den 16. mai 2009 ble Statens forhandlingsutvalg enige med representantene fra Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag om en jordbruksavtale for 2009–2010.

Sluttprotokoll fra forhandlingene følger proposisjonen som vedlegg 1.

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har i brev meddelt at organisasjonenes styrer har godkjent avtalen.

1.2 Utviklingen i jordbruket

I forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp er det ikke mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år. Virkningen av endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Videre vil det i de fleste sammenhenger ikke være mulig å vurdere utviklingen i relasjon til enkeltvirkemidler, da utviklingen i jordbruket må vurderes i forhold til den helhetlige virkemiddelbruken.

Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) har som hovedoppgave å legge fram og bearbeide et grunnlagsmateriale for jordbruksoppjøret. Materialet består av følgende tre rapporter: Totalkalkylen for jordbruket, referansebruksberegninger for jordbruket og resultatkontrollen for gjennomføringen av landbrukspolitikken. Her rapporteres det om utviklingen innenfor sentrale områder.

1.2.1 Inntektsutvikling for jordbruket

For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende, er det mange forhold, også utenfor forhandlingene, som påvirker inntektene det enkelte år. Høykonjunkturen har blitt avløst av en internasjonal finans-/økonomikrise. Det har bl.a. gitt store endringer i rentene og variasjon i valutakurser, og det påvirker etterspørselen og utviklingen i prisene. Den internasjonale matkrisen har også påvirket norsk jordbruk, spesielt i form av meget stor prisøkning på gjødsel og prisøkning på førråvarer. Budsjettnemnda understreker derfor at det er større usikkerhet enn normalt i budsjettet for 2009.

Fra 2008 til 2009 budsjetteres det med en inntekstøkning på 12,7 pst., tilsvarende 22 800 kroner per årsverk. Det budsjetteres med en reduksjon i produk-

sjonen og en brutto prissvikt i forhold til målpris på vel 200 mill. kroner, samtidig som kraftfôr og spesielt gjødselkostnadene øker sterkt. Det er særlig en reduksjon i normalisert realrentekostnad på over 1 mrd. kroner som bidrar til inntektsøkningen. Fjorårets avtale skulle, iht. protokollen, legge til rette for en inntektsvekst i 2009 på om lag 22 000 kroner.

Årets normaliserte totalregnskap viser en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk på 2,48 pst. de siste 5 regnskapsår, når effekten av jordbruksfradraget er inkludert. Økningen for andre grupper har vært 4,5 pst. per år de siste 5 årene. For 5-årsperioden 2004–2009 er gjennomsnittet 4,9 pst. for jordbruket og 4,6 pst. for andre grupper.

Gjennomsnittlig var inntektsvekst for alle referansebruk grovt regnet lik null fra 2007 til 2008. Brukene med korn, sau og frukt/bær og sau viser relativt sett den største økningen. Bruk med sau skiller seg ut med en inntektsvekst på 20 pst. i 2008.

For 2009 viser beregningene en inntektsvekst på i underkant av 6 pst. i gjennomsnitt. Bruk med egg og planteprodukter og ammkyr har den største økningen på hhv. 27 og 23 pst., mens bruk med poteter og korn og bare korn har den dårligste utviklingen (-13 og -12 pst.).

For toårsperioden under ett viser referansebrukene svakere inntektsutvikling enn normaliserte regnskaper.

1.2.2 Arealutvikling og utvikling i sysselsetting i jordbruket

I perioden 1999–2008 er det estimert en reduksjon i totalt jordbruksareal på ca. 1,4 pst., jf. tabell 3.4 i proposisjonen. Registrert totalareal var på sitt høyeste i 2001 og er siden da redusert med om lag 2 1/4 pst. Nedgangen i jordbruksareal skyldes i all hovedsak reduksjon i areal med korn og oljevekster og andre åpenåkervekster.

Jordbruket sto for 2,7 pst. av samlet sysselsetting i 2008, mot 5,5 pst. i 1990. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer.

Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden 1979.

Antall jordbruksbedrifter og årsverk i 1 000 stk. for landet, 1979–2009

År	1979	1989	1999	2003	2007	2008*	2009**
Antall jordbruksbedrifter	125,3	99,4	70,7	58,2	49,9	48,8	47,8
Antall årsverk	134,6	101,2	81,6	72,1	61,4	59,8	58,2

* Foreløpige tall

** Budsjett

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

1.2.3 Strukturutvikling

I perioden 1989 til 2008 har totalt antall jordbruksbedrifter gått ned med vel 50 pst. (fra 99 400 til 48 835). Gjennomsnittlig antall dekar per jordbruksbedrift har økt fra 100 dekar i 1989 til 210 dekar i 2008. Siden 1999 har en stadig større andel av jordbruksbedriftene som går ut av drift hatt mer enn 200 dekar jord. Arealet til jordbruksbedrifter som går ut av drift, overtas i hovedsak av andre jordbruksbedrifter og i hovedsak ved leie, men også ved salg.

Andelen leid areal er om lag 40 pst.

I 2008 var det 12 540 jordbruksbedrifter med melkeproduksjon, når samdrifter regnes som én bedrift. Dette innebærer en reduksjon i antall bedrifter med melkeproduksjon på 45 pst. i perioden 1999 til 2008. Gjennomsnittlig antall melkekyr per melkebruk økte fra 14 i 1999 til 20 i 2008.

Ved kvoteårets start i 2008 var det registrert 2 068 samdrifter, mens det ved samme tidspunkt i 2009 var registrert 1 894 samdrifter. Per 1. januar 2009 utgjorde samdrifter 16 pst. av alle foretak med melkeproduksjon. 71 pst. av samdriftene består av to eiendommer.

De senere år har det vært en vesentlig strukturendring i alle produksjoner. Antall dekar per bruk i kornproduksjon økte fra 153 dekar til 216 dekar fra 1999 til 2008. I samme periode økte gjennomsnittbesetningen i saueholdet fra 42 til 58 sauer per bruk. Antallet verpehøner per bruk økte fra 780 til 1 950 fra 1999 til 2008, mens gjennomsnittlig besetningsstørrelse for jordbruksbedrifter med purker har økt fra 27 til 59 purker per bedrift i samme periode.

1.2.4 Produksjons- og markedsutvikling

Fra 2008 til 2009 regner Budsjettnemnda med en reduksjon i produksjonsvolumet på 1,3 pst. Fjorårets jordbruksavtale, inkl. justeringsforhandlingene, ga en relativt stor økning i målprisene. Budsjettnemndas tall viser at de økte målprisene tas ut, men med noen unntak i grøntsektoren og for svin. For melk tas ikke 10-øringen som ble avtalt under justeringsforhandlingene ut. Brutto pristap for melk og svin i forhold til målprisnivå, utgjør til sammen vel 200 mill. kroner.

1.2.5 Overføringene til jordbruket

Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosentsen har ligget stabilt mellom 65 og 72 de siste årene. I 2007 gikk den imidlertid ned til 53 pst. pga høye verdensmarkedspriser på en rekke landbruksprodukter. PSE-prosentsen var i gjennomsnitt for OECD 23 pst. i 2007.

Det siste tiåret har det skjedd en betydelig dreining i virkemiddelbruken fra pris- og produksjonstilskudd til mer produksjonsnøytrale virkemidler både i

Norge og i andre land. Dette har vært gjort bl.a. for å redusere tilskuddenes produksjonsdrivende effekt og for å redusere intensiteten i produksjonen.

1.2.6 Nærings- og bygdeutvikling

En rekke virkemidler som skal bidra til næringsutvikling i landbruket, er finansiert over jordbruksavtalen. Landbruks- og matdepartementet sin strategi fra 2007 Ta landet i bruk! er førende for arbeidet. Strategien bygger opp under hovedmålene i landbrukspolitikken og danner et rammeverk for alle typer lønnsom næringsvirksomhet med utgangspunkt i gårdens menneskelige og materielle ressurser.

Støtten Innovasjon Norge (IN) yter til landbrukets verdikjeder utgjør vel 38 pst. (inkl. låneramme for rentestøtte) av INs finansielle tjenester i 2008, og spiller en viktig rolle for videreutvikling av eksisterende, og utvikling av ny næringsvirksomhet i tilknytning til norsk landbruk.

1.2.7 Likestilling og rekruttering

"Strategi for likestilling i landbruket" (Landbruks- og matdepartementet 2007) har som mål at kvinner og menn skal ha samme reelle mulighet til å drive næringsvirksomhet i og i tilknytning til landbruket. Kvinner eier i dag 25 pst. av alle landbrukseiendommer og andelen aktive kvinnelige gårdbrukere er 14 pst.

Når det gjelder de økonomiske virkemidlene som IN forvalter, har det vært en positiv utvikling i andelen etablerertilskudd og BU-midler til kvinner de siste årene. I 2008 gikk 40 pst. av BU-midlene og 75 pst. av etablererstipendene til kvinner. Kvinner markerer seg meget positivt innenfor etablering av nye næringer i landbruket.

1.2.8 Miljø

Landbruks- og matdepartementet har overvåkingsprogram for å kunne dokumentere miljøstatus og endringer knyttet til vannforurensing og kulturlandskapsverdier. Videre har Miljøverndepartementet flere overvåkingsprogram. Det er kun ca. 3 pst. av Norges areal som er dyrket og det totale arealtallet er forholdsvis stabilt. Jordbruket påvirker miljøet, både positivt og negativt, gjennom sin aktivitet. Viktige miljøfaktorer er biologisk mangfold, jordbrukets genetiske ressurser, kulturlandskap, kulturminner, vannforurensning, luftforurensing, klimagassutslipp og -opptak.

I jordbruksoppgjøret 2008 var det enighet om å gjennomføre en evaluering av SMIL-ordningen. SLF har hatt ansvaret for å gjennomføre evalueringen. Evalueringen viser at ordningen i all hovedsak fungerer etter intensjonen. SLF foreslår i sin evalueringsrapport flere endringer i SMIL-ordningen og i for-

valtningen av den. De sentrale forslagene er å skille bevilgningene for SMIL og den kommunale skogordningen (nærings- og miljøtiltak i skogbruket) på kommunalt nivå.

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler (2004–2008) er evaluert vinteren 2009. Målsetningene i denne planen har vært å gjøre norsk landbruk mindre avhengig av kjemiske plantevernmidler, samt redusere miljø- og helserisiko med 25 pst. i planperioden. Evalueringen viser at regelverk og forvaltning på området i stor grad ser ut til å fungere etter hensikten, og at det er stor bevissthet rundt helse- og miljørisiko hos brukerne. Likevel har gruppa konkludert med at det fortsatt er behov for innsats på området, særlig i lys av de forventede klimaendringene som trolig vil føre til økte problemer med skadegjørere. Gruppa mener det er rom for en ytterligere reduksjon i risiko, og anbefaler en ny handlingsplan for perioden 2010 til 2014.

Beiting er en vesentlig faktor for å bevare et åpent kulturlandskap og kulturbetinget biologisk mangfold. Det er grunn til å anta at beitetilskuddet som ble innført i 2006 har en positiv effekt for å få storfe på beite. I 2008 var 65 pst. av alle storfe på beite mer enn 12 uker, mens 98 pst. av sauene var på beite.

De regionale miljøprogrammene (RMP) er en sentral del av de miljørelaterte tiltakene og virkemidlene over jordbruksavtalen. Kulturlandskap er et viktig mål innenfor regionale miljøprogram med en rekke forskjellige ordninger. I tillegg er det flere tiltak for å redusere forurensing.

1.2.9 Økologisk produksjon og forbruk

Regjeringen har som mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2015.

Omsetningen av økologisk mat i dagligvare- og faghandel har økt kraftig de siste årene. I 2008 var samlet omsetning på nesten 1 mrd. kroner. Dette var en økning på 25 pst. fra 2007. I tillegg kommer omsetning gjennom direkte salgskanaler som abonnementssalg og Bondens marked.

Dagligvarehandelen satsset videre på økologiske produkter i 2008, og 3 av 4 kjeder har utviklet egne satsinger på økologisk mat. Produktspekteret øker stadig, og det var ca. 1 100 ulike produkter til salgs i norske butikker ved utgangen av 2008.

I 2008 var det 2 702 økologiske driftsenheter, en økning på 3,5 pst. fra året før (91 driftsenheter). De økologiske arealene var på 402 633 dekar, og utgjorde 3,9 pst. av totale jordbruksarealer (5,1 pst. medregnet karensarealene). Eng-, beite- og fôrarealer utgjør hoveddelen av de økologiske jordbruksarealene, tilsvarende 81 pst. i 2008.

Tilgangen og prisen på økologisk kraftfôr er en utfordring for videre utvikling av den økologiske landbrukssektoren.

Veksten innenfor primærproduksjon har ikke vært stor nok til å dekke etterspørselen etter økologiske produkter slik den har vært de siste årene. Tilgang på råvare begrenser også mulighetene for produktutvikling. Begrenset produktsortiment og høye priser antas å være noen av de viktigste barrierene for økt salg av økologiske produkter framover. Det er på den andre siden usikkert i hvilken grad finanskrisen vil påvirke etterspørselen av økologisk mat.

1.3 Foredling og omsetning

1.3.1 Innledning

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Handelspolitiske forhold, markedsordninger, annet regelverk og prisutvikling på råvarer har likevel stor betydning både for næringsmiddelindustri og omsetning.

Produksjonsverdien i norsk nærings- og nytelsesmiddelindustri var om lag 160 mrd. kroner i 2007, inkl. fiskevarer og dyrefôr. Økningen fra året før var på 5,2 pst.

Betydelige deler av næringsmiddelindustrien foredler norskproduserte råvarer, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Norsk næringsmiddelindustri (ekskl. fiskevarerebransjen) har fått redusert sin hjemmemarkedsandel de siste 13 årene. Hjemmemarkedsandelen er for 2008 anslått til 84 pst., mens den i 1995 utgjorde 90 pst. (NILF, Mat og industri 2008).

1.3.2 Utviklingen i internasjonale matvaremarkeder

I 2007 og første halvår av 2008 økte prisene på jordbruksråvarer betydelig i de internasjonale markedene. De fleste jordbruksråvarene økte i denne perioden med fra 50 til godt over 100 pst. i pris.

Fra juni 2008 har prisene på de fleste råvarene igjen falt kraftig grunnet gode avlinger og de globale økonomiske problemene. Både FAOs og IMF's matvareindekser er nå totalt sett tilbake på samme nivå som våren 2007. Prisene er likevel ca. 15 pst. høyere enn gjennomsnittet for 2006. Korn hadde en spesielt kraftig prisvekst i 2007 og tidlig i 2008, deretter har prisene falt og er ustabile. Samtidig er verdens kornproduksjon høyere enn noen gang. Verdensmarkedsprisene har tidvis ligget over norsk engrospris.

Scenarioene framover er usikre. Usikkerheten om den videre prisutviklingen er derfor stor. For norsk matsektor har det sterke fallet i matpriser internasjonalt, sammen med økte produksjonskostnader

nasjonalt, gitt større utfordringer med hensyn på konkurransekraft i forhold til verden omkring.

1.3.3 *Prisutviklingen på matvarer*

Husholdningenes andel til utgifter til mat og alkoholfrie drikkevarer har vært fallende over lang tid. For 2007–2008 har mat og alkoholfrie drikkevarer en vekt på 11,2 pst. i konsumprisindeksen. Matvarer alene har en vekt på 10,1 pst. Det er likevel et relativt høyt prisnivå for matvarer i Norge, sammenlignet med våre naboland. Det skyldes bl.a. pris-, kostnads- og lønnsnivå, konkurranseforhold og utviklingen i råvareprisene. SSBs grensehandelsundersøkelse viser at nordmenn handlet for 8,9 mrd. kroner i forbindelse med dagsturer til utlandet i 2008.

1.3.4 *Industri og konkurranseforhold*

Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom primærproduksjonen og næringsmiddelindustrien. Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase, og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige både med hensyn til pris og kvalitet.

Produksjonen av landbruksvarer i norsk jordbruk og næringsmiddelindustri har aldri vært så høy som nå. Produksjonsøkningen har de siste årene vært spesielt stor innen fjørfe og svin. For fjørfe økte produksjonen med 20 pst. i 2008. For andre sektorer som melk, storfe og sau har produksjonen vært mer stabil over flere år. Samtidig har flere sentrale produksjoner opplevd en etterspørselsøkning. For flere sektorer har denne i stor grad blitt dekket gjennom økt import.

Spesielt utsatt for økt importkonkurranse er bearbejdede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK). Verdien av RÅK-importen har økt jevnt de siste årene fra 2,6 mrd. kroner i 1995 til 7,0 mrd. kroner i 2008.

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde/øke sin markedsandel innenfor det voksende markedet for bearbejdede landbruksvarer. Dette er også viktig for underleverandørene til RÅK-industrien, både primærprodusenter og foredlingsindustri. Rundt 70 pst. av matkornet, 18 pst. av bær- og fruktproduksjonen og 15 pst. av melkeproduksjonen går til RÅK-varer.

For å opprettholde en konkurransedyktig næringsmiddelindustri må det gjennom prisutviklingen innenlands og målrettede virkemidler legges til rette for å sikre industrien konkurransedyktige rammevilkår. For de råvarene og ferdigvarene som er omfattet av RÅK-ordningen, blir råvareprisforskjeller kompensert med utbetaling av tilskudd. Prisutjevning skjer i form av prisnedskrivning av innenlandske jordbruksvarer som nyttes til fremstilling av ferdig-

varer, og som tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon).

Store prisvariasjoner på landbruksvarer internasjonalt har ført til at det er behov for å følge konkurransesituasjonen tett, og å åpne for hyppigere justeringer av prisnedskrivningssatsene for råvarer innenfor RÅK-ordningen.

Importen til Norge av RÅK-varer skjer i hovedsak fra EU, og i særlig grad fra våre nærmeste naboland. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et sentralt element i konkurransevilkårene for industrien, og dermed for avsetning av norske jordbruksprodukter.

1.3.5 *Matpolitikk*

MATMANGFOLD

Med utgangspunkt i jordbruksavtalene i 2007 og 2008 har det blitt utviklet et forslag til en ny nasjonal merkeordning "Nyt Norge". Denne merkeordningen skal bidra til å styrke norsk mat sin markedsposisjon i en skjerpet internasjonal konkurranse, ved å dokumentere produksjonen av norsk mat overfor forbrukere, dagligvarekjeder og myndigheter. Utviklingen av merkeordningen ses også i sammenheng med arbeidet med etablering av et elektronisk sporingssystem i matkjeden. Merkeordningen vil særlig bli benyttet på produkter som produseres i større volum.

1.4 *Importvernet og internasjonale forhold*

1.4.1 *WTO Landbruksavtalen*

Uruguay-runden med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel resulterte i opprettelsen av Verdens Handelsorganisasjon (World Trade Organisation – WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (Landbruksavtalen) og om sanitære og plantesanitære forhold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på tre områder: markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier. Det pågår nye forhandlinger, gjennom den såkalte Doha-runden. Inntil en ny landbruksavtale er ferdigforhandlet, vil Norge være bundet av forpliktelsene i dagens landbruksavtale.

WTO Landbruksavtalen definerer tre typer internstøtte – gul, blå og grønn støtte. Ved siste notifikasjon i 2004 var det notifiserte nivået i gul boks 10,67 mrd. kroner, blå støtte på 7,43 mrd. kroner, og grønn støtte på 3,99 mrd. kroner. Det er knyttet reduksjonsforpliktelser til bruken av gul støtte. Blå og grønn støtte er unntatt reduksjonsforpliktelser i eksisterende avtale. I forhandlingene som nå pågår, er man enige om at også blå støtte skal reduseres i en framtidig avtale.

1.4.2 WTO-forhandlingene

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001. 1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlingene for landbruksvarer, industrivarer inkludert fisk, tjenester og forenkling av handelsprosedyrer.

For markedsadgang for landbruksvarer forutsetter rammeverket at de høyeste bundne tollsatsene skal reduseres mest gjennom en lagdelt formel. For definerte sensitive produkter kan det gis lavere tollreduksjoner, men samtidig skal det etableres importkvoter for slike produkter. Rammeverket sier at det skal vurderes hvilken rolle et tolltak (maksimalgrense for tollsatter) skal spille. Prinsippet om vesentlig forbedring av markedsadgangen skal gjelde for alle produkter, inkludert de sensitive. Det skal forhandles videre om opprettholdelse av den spesielle sikkerhetsmekanismen for jordbruksprodukter.

For internstøtte legger rammeverket opp til en reduksjon i summen av all handelsvridende støtte. Rammeverket innebærer også enighet om å avskaffe alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer. Rammeverket fra 2004 forutsetter også at spesiell og differensiert behandling av u-land skal være en integrert del av et nytt regelverk.

1.4.3 MUL-import

Toll- og kvotefri markedsadgang for alle produkter fra verdens minst utviklede land (MUL) er et sentralt tiltak i regjeringens utviklings- og handelspolitikk og i handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør.

Toll- og kvotefri adgang til det norske markedet for alle produkter fra land som står på FNs offisielle MUL-liste, ble iverksatt fra 1. juli 2002 med hjemmel i Norges generelle tollpreferanseordning (GSP) for import fra utviklingsland. Denne ordningen ble fra 1. januar 2008 utvidet med 14 nye lavinntektsland, slik at det nå er 64 land som kan eksportere alle sine jordbruksprodukter til Norge helt uten toll.

1.4.4 Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen, men utviklingen av EUs landbrukspolitikk har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til i første rekke RÅK-industrien, som er konkurranseutsatt både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. Utformingen av EUs landbrukspolitikk har også betydning for graden av sammenfall i interesser mellom EU og Norge i multilaterale forhandlinger som i WTO.

Den foreløpig siste omfattende reformen av EUs landbrukspolitikk ble innført fra 2005–2006 hvor hovedvirkemiddelet var "enkelbruksstøtte". Det innebærer at en større del av overføringene til landbruket i EU faller innenfor kategorien grønn støtte i WTO. Det er åpnet for å beholde noe produksjonstilknyttet støtte, for eksempel for korn, storfe og sau/geit. Som et alternativ til den historiske støttemodellen kan medlemsland velge en såkalt regional modell for støtte.

Ved den såkalte helsesjekken, en minireform som ble formelt vedtatt i januar 2009, går den felles landbrukspolitikken (CAP) et nytt skritt i retning av mindre regulering. Markedsordningen for svin er besluttet avvirket, og totalkvotene for melk skal øke med 1 pst. per år, til sammen med 5 pst., før kvoteordningen avvikles i 2015.

Ved helsesjekken har bygdeutviklingsbegrepet blitt ytterligere utvidet til å omfatte de såkalte nye utfordringene som omfatter grønn energi (biodrivstoff), klimautslipp, vannressurser, artsmangfold, innovasjon knyttet til disse områdene og støtte til utsatte melkeproduksjonsregioner. Det betyr at det er et mål å overføre mer penger år for år fra enkeltbruksstøtten til bygdeutviklingstiltakene. I forbindelse med helsesjekken er også ordningen med obligatorisk brakklegging avskaffet.

1.5 Hovedtrekk i avtalen

Jordbruksavtalene i denne regjeringens periode har vært viktige deler av en snuoperasjon i jordbrukspolitikken. Det har vært sentralt i avtalene å legge til rette for et inntektsløft for produsentene, og å bruke virkemidlene aktivt for å nå målene i Soria Moria-erklæringen. Oppgaven har vist seg å bli krevende fordi store endringer i verdensøkonomien har hatt stor betydning også for norsk økonomi og dermed viktige rammebetingelser for jordbruket. Samtidig har den internasjonale matkrisen særlig påvirket produksjonskostnadene i jordbruket, og bidratt til variasjon i inntektsutviklingen mellom år. Dette understreker behovet for å vurdere inntektsutviklingen i jordbruket over noe tid.

Årets forhandlinger ble gjennomført i en situasjon som på mange måter er motsatt av situasjonen under fjorårets forhandlinger. Høykonjunkturen som har blitt avløst av en internasjonal finans-/økonomikrise, har bl.a. gitt store endringer i rentene og variasjon i valutakurser, og det påvirker etterspørselen og utviklingen i prisene. Den internasjonale matkrisen har også påvirket norsk jordbruk, spesielt i form av meget stor prisøkning på gjødsel og på fôrråvarer.

I fjorårets jordbruksavtale, inkl. justeringsforhandlingene som ble sluttført 9. januar 2009, ble målprisene på råvarer som selges ut av sektoren, økt med vel 1,9 mrd. kroner. I tillegg ble også prisene på for-

korn økt, og det bidrar sterkt til økte førkostnader i husdyrholdet. Internasjonalt har råvareprisene falt betydelig, og den norske matsektorens konkurransekraft i forhold til omverdenen er klart svekket. Mulighetene for videre prisøkning er derfor meget begrenset.

Jordbruksavtalen påvirker direkte bare en del av bøndenes inntektsdannelse. Hovedsakelig påvirker jordbruksavtalen bruttoinntektene, gjennom budsjettoverføringer og inntektsmuligheter fra markedet gjennom målpriser og adgang til markedsregulering. På kostnadssiden påvirkes først og fremst kraftfôrkostnadene, gjennom prisene på førkorn. I noen grad påvirker virkemidlene i avtalen også kapitalkostnadene.

Jordbrukets krav av 28. april 2009 var på flere måter et omfattende krav. Partene var enige i utgangspunktet om å prioritere det grasbaserte husdyrholdet, særlig melk-/storfekjøtt, investeringer og en klar klima- og miljøprofil. Jordbruksnæringen må også framstå som attraktiv for ungdom for at næringen over tid skal kunne fylle sine samfunnsoppgaver. Regjeringen mener at i denne sammenheng er gode inntektsmuligheter, gode sosiale ordninger og investeringsvirkemidler sentralt.

Avtalepartene har i avtalen tatt hensyn til den mest konkurranseutsatte industrien, i en situasjon hvor forskjellen i råvarepriser mellom Norge og omverdenen igjen har økt betydelig. Avtalen er også tilpasset Norges forpliktelser iht. WTO-avtalen.

1.5.1 Justeringsforhandlingene

Det ble i desember 2008 /januar 2009 gjennomført justeringsforhandlinger med grunnlag i den ekstraordinære prisveksten på mineralgjødsel. Det ble gitt en foreløpig og delvis kompensasjon i påvente av markedsutviklingen.

BFJ har nå beregnet at kostnadene knyttet til gjødsel og kraftfôr samlet vil øke ca. 370 mill. kroner mindre fra 2008 til 2009 enn det som lå til grunn for justeringsforhandlingene, hvorav 310 mill. kroner for gjødsel.

I protokollen til avtalen av 16. mai 2009, heter det: "Partene er enige om at resultatet av justeringsforhandlingene, isolert sett, mer enn oppfylder forutsetningene. Partene er, på vanlig måte, enige om at det er jordbrukets ansvar å realisere målprisøkningene som ble avtalt."

1.5.2 Rammen

OPPBYGGING AV RAMMEN

Oppbyggingen av rammen er basert på anslag for utviklingen i jordbrukets produksjon, kostnadene, samt arbeidsforbruk og anslag på inntektsvekst for andre grupper. Det er betydelig usikkerhet om utvik-

lingen på flere poster, og særskilt prisutviklingen på handelsgjødsel.

Teknisk framregning til 2010

Partene har lagt følgende prognoser til grunn for rammen på poster som ikke er avtaleregulert:

- For produksjonsvolum og markedsinntekter utenom det som avtalereguleres, er det anslått uendret nivå i 2010.
- Uendret volum av driftskostnader, utenom gjødsel og kraftfôr, og en prisvekst på 2 pst.
- For gjødsel er det anslått en volumøkning på 10 pst. og prisreduksjon på 25 pst.
- For kraftfôr er det tatt hensyn til priseffekten i 2010 av 13 øre prisøkning på førkorn fra 1. juli ifbm. justeringsforhandlingene, og lagt til 2 pst. prisøkning på kostnader utenom råvarene.
- Kostnadsøkningen på leasing er beregnet til 25 mill. kroner og kapitalslitet er beregnet å øke med 150 mill. kroner.
- Det er beregnet en reduksjon i normalisert realrentekostnad på 580 mill. kroner. Det har grunnlag i Norges Banks prognoser for styringsrenten i Pengepolitisk rapport nr. 1/09 og SSBs anslag på reduksjon i påslaget til utlånsrenten i Økonomisk utsyn.
- 2,2 pst. reduksjon i arbeidsforbruk, som prognosert av BFJ.
- Inntektsvekst på 3 3/4 pst. for andre grupper fra 2009 til 2010. Med en forutsetning om 4 pst. inntektsøkning for andre grupper i 2009, gir det en inntektsøkning på 15 700 kroner i 2010 for andre grupper.

Med dette som utgangspunkt har avtalepartene lagt følgende til grunn:

- Det justeres for avvik fra forutsetningene som lå til grunn for fjorårets avtale når det gjelder inntektsutviklingen fra 2007 til 2009. Det tas hensyn til at gjeldene avtale gir mulighet for økte målpriser tilsvarende en inntektsøkning på 200 mill. kroner (melk og svinekjøtt), som så langt ikke er realisert.
- Det legges til rette for en nivåheving ut over lik prosentvis vekst fra 2009 til 2010.
- Det tas hensyn til økt utnytting av jordbruksfradraget slik BFJ beregner det.

Ekstraordinær investeringspakke

Som et engangstiltak i 2009, har Regjeringen fremmet forslag i Revidert nasjonalbudsjett 2009 om en bevilgning på 200 mill. kroner til en ekstraordinær investeringspakke for landbruket. Av dette disponeres 150 mill. kroner til investeringer under fylkesvise

bygdeutviklingsmidler og 50 mill. kroner til skogtiltak, i hovedsak til utsiktsrydding langs veier og til bioenergi. Midlene tilføres Landbrukets utviklingsfond i 2009. Rammen for investeringspakken har ikke vært forhandlingstema.

Rammen

Avtalen har en total ramme på 1 000 mill. kroner, ekskl. investeringspakken i 2009 og 1 200 mill. kroner inkl. investeringspakken.

Tabell 6.4 Oppbygging av økonomisk ramme.

	Grunnlag Mill kr	Volum- endring	Pris- endring	Sum
0. Markedsinntekter, volum	24 831	0,0 %	0,0 %	0
1. Driftskostnader				
a) Gjødsel	1 809	10,0 %	-25,0 %	-315
b) Kraftfôr	5 886	0,0 %	3,5 %	205
c) Andre driftskostnader	9 088	0,0 %	2,0 %	180
2. Kapitalkostnader				-405
3. Redusert arbeidsforbruk 2010	10 529	-2,2 %	3,75 %	155
A. Sum teknisk framskriving, med lik prosentvis vekst som andre grupper				-180
B. Nivåheving, just. for sviktende forutsetninger 2007–2009				570
C. Nivåheving ut over lik prosentvis vekst				610
SUM mill. kroner				1 000

Finansieringen av rammen går fram av tabellen nedenfor.

Finansiering av rammen.¹⁾

	Mill. kr.
Overførte midler fra 2008	50
Endring i målpriser fra 01.07.09	290
Netto økt bevilgning på kap. 1150/4150 i 2010	560
Økt utnytting av jordbruksfradraget	100
Sum, ekskl. investeringspakke	1 000
Tiltakspakke, økt bevilgning på kap. 1150 i 2009	200
Sum, inkl. investeringspakke 2009	1 200

¹⁾ I tillegg overføres 5 mill. kroner fra statsbudsjettet kap. 1144 post 77 og kap. 1149 til Landbrukets utviklingsfond. Det flyttes ut 3,5 mill. kroner til Bioforsk kap. 1112 til drift av VIPs.

Samlet, inkl. verdien av jordbruksfradraget, gir rammen grunnlag for en inntektsvekst på knapt 13 ³/₄ pst., eller om lag 28 000 kroner per årsverk i 2010, i forhold til 2009 før oppgjør. Virkningen av den ekstraordinære investeringspakken til jordbruk i 2009 (150 mill. kroner, tilsvarende 2 600 kroner per årsverk) kommer i tillegg.

Deler av rammen får inntektseffekt allerede i 2009. Inkludert verdien av jordbruksfradraget økes inntektsnivået i 2009 med om lag 2 pst., eller vel 4 000 kroner per årsverk. Rammen legger deretter til

rette for en inntektsøkning fra 2009 til 2010 på om lag 11 1/2 pst., eller om lag 24 000 kroner per årsverk.

1.5.3 Pris- og markedsordninger

Det er nødvendig å gjennomføre endringer i markedsordningene fra 1. juli 2009 for at Norge skal overholde sine forpliktelser iht. WTO-avtalen. Partene viser til rapporten fra arbeidsgruppen som har utredet alternativer til dagens prisbaserte markedsregulering for kjøtt og egg. Partene er enige om å velge den såkalte "volummodellen" som framtidig løsning for markedsregulering for storfe, svin, sau/lam og egg.

I Regjeringens Soria Moria-erklæring er det nedfelt at markedsordningene skal videreføres og samvirkets rolle som markedsregulator skal sikres. Volummodellen forutsetter at det er en markedsregulator med mottakspått som kan sikre avsetningsmulighet for alle produsenter, og som viderefører forsynings- og informasjonsplikten overfor andre markedsaktører.

Partene er enige om at det kun er eksisterende markedsordning og volummodellen som er aktuelle for de nevnte produksjoner og som kan oppfylle de landbrukspolitiske målsettinger fastsatt av Stortinget. Partene legger til grunn at overgang til volumbasert markedsregulering kan gjennomføres uten endringer i Hovedavtalen og at jordbruksavtalesystemet kan videreføres, men med mindre regulert prisdannelse etter overgang til volummodellen.

Når målpriser og noen tilhørende markedsreguleringstiltak avvikles, bortfaller prisforhandlinger for disse sektorene i jordbruksavtalen og prisdannelsen blir mer markedsbasert. Det betyr også at avtalepartenes, og offentlige myndigheters, virkemidler for å legge til rette for en ønsket inntektsutvikling blir noe redusert. Det er sannsynlig at det også vil bli noe større prisvariasjon. Det er sannsynlig at den løpende produksjon over tid vil måtte ligge på et litt lavere nivå enn i dag i forhold til etterspørselen, og at produksjonsregulering og import til redusert toll vil kunne bli brukt i noe større omfang for å balansere markedet.

I første omgang overføres storfekjøtt til volummodellen. Dette skjer fra 1. juli 2009. Storfekjøtt er det eneste kjøttslaget som alene klarer WTO-forpliktelsene ved å bli tatt ut av målprissystemet, også med halvårseffekt for notifiseringen for 2009. Valget er basert på en langsiktig vurdering av markedene for kjøtt, og videre at disse markedene er svært forskjellige. Storfekjøtt har en lang produksjonsyklus, der det tar lang tid fra en beslutning om økt produksjon til faktisk økt produksjon, noe som gjør at det i hovedsak er etterspørselen som endrer markedsbalansen på kort sikt. For produksjoner med kortere produksjonsyklus er potensialet for markedsforstyrrelser langt større. En av hovedfunksjonene til markedsreguleringen er å redusere svingningene i markedet. Partene vil vurdere overflytting av svin, sau/lam og egg til volummodellen, dersom dette viser seg å bli nødvendig for å overholde forpliktelsen i WTO.

Endringene i markedsordningene som beskrevet ovenfor krever endringer i Landbruks- og matdepartementets regelverk på området. Departementet har derfor sendt på høring forslag til endringer i forskrift 1. juli 2003 nr. 919 om Omsetningsrådets myndighet vedrørende markedsregulering for jordbruksråvarer (rammeforskriften) og forskrift 22. desember 2005 nr. 1723 om administrative tollnedsettelse for landbruksvarer (FAT-forskriften). Forskriftsendringene trer i kraft fra 1. juli 2009, samtidig med at målprisen for storfekjøtt avvikles. I høringsdokumentene er det tatt forbehold om at Stortinget gjennom behandlingen av jordbruksoppjøret gir sin tilslutning til de endringer i markedsordningene som avtalepartene har blitt enige om.

1.5.4 Fordeling på priser og tiltak

Målprisene økes innenfor en samlet ramme på 290 mill. kroner. Målprisene på korn, mel og svinekjøtt holdes på nivået avtalt under justeringsforhandlingene for inneværende produksjonssesong.

Partene har lagt til grunn at næringsmiddelindustriens konkurransekraft ikke svekkes som følge av avtalen. Som følge av økte priser nasjonalt og betydelige prisfall på sentrale varer internasjonalt er det

behov for å øke bevilgningen til råvareprisordningen vesentlig.

Prognosen for forbruk på post 70.12 Tilskudd til råvareprisutjevning for 2009 er 28,1 mill. kroner over budsjettet. Partene er enige om å omdisponere innenfor budsjettet i 2009 slik at bevilgningen økes tilsvarende prognosert overforbruk. For 2010 økes bevilgningen med 54 mill. kroner.

1.6 Oversikt over postene på kap. 1150 og 4150

Det forhandles om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2010, for kap. 1150 og 4150 i statsbudsjettet. Tidligere bevilgede, men udisponerte midler på postene 70, 74, 77 og 78 i kap. 1150, kan overføres og omdisponeres i inneværende år. For å tilpasse bevilgningene til det faktiske behovet, kan de prognoserte udisponerte midlene (over de samme postene) også omdisponeres i inneværende år (udisponerte midler). Videre kan partene omdisponere tidligere bevilgede midler til reguleringsanlegg, som tilbakebetales fordi anleggene ikke lenger benyttes til formålet.

1.6.1 Budsjettforhold i 2009

Partene har avtalt følgende prioriterte omdispenseringer av til sammen 114 mill. kroner i 2009:

- Tilskudd til prisnedskrivning av norsk korn er økt tilsvarende 5 øre per kg som vil gi redusert kostnad ved produksjon av kraftfôr. Denne endringen gjøres gjeldende fra 1. juli 2009 og innebærer et økt bevilgningsbehov i 2009 tilsvarende 40 mill. kroner.
- 1 mill. kroner tilføres post 77.13 for å finansiere overflytting av tekniske tjenester i Nordland og Troms til Norsk Landbruksrådgiving.
- For å sikre fondskapitalen og likviditeten i LUF, omdisponeres de resterende 73 mill. kroner av de overførte og udisponerte midlene i 2009 til post 50.11. Det vises til kapittel 7.2 for nærmere omtale av endringer i innvilgningsrammen for LUF i 2009 og 2010.

Ut over dette tilpasses budsjettet til det prognoserte bevilgningsbehov i samsvar med oversikten i tabell 8.3 i proposisjonen.

1.6.2 Budsjettforhold i 2010

Jordbruksavtalen forutsetter at nettovirkningen av bevilgningsendringene over kap. 1150 og kap. 4150 økes med 560 mill. kroner i 2010, hvorav utgiftene over kap. 1150 øker med 570 mill. kroner og inntektene over kap. 4150 øker med 10 mill. kroner. Dette gjelder før konsekvensjusteringer, flyttinger og kvantumsjustering av overslagbevilgningene (kap. 1150 post 73 og kap. 4150 post 85). Det endelige for-

slaget til budsjettet for 2010 legges fram for Stortinget i forbindelse med den ordinære budsjettbehandlingen av St.prp. nr. 1 (2009–2010).

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunvor Eldegard, Sigrun Eng, Steinar Gullvåg, Sigvald Oppbøen Hansen og Arne L. Haugen, fra Fremskrittspartiet, Hans Frode Kieland Asmyhr, Kåre Fostervold og Øyvind Korsberg, fra Høyre, Rolf Jarle Brøske og Torbjørn Hansen, fra Sosialistisk Venstreparti, Inge Ryan, fra Kristelig Folkeparti, Ingebrigt S. Sørfonn, fra Senterpartiet, lederen Ola Borten Moe, og fra Venstre, Leif Helge Kongshaug, syner til den framforhandla jordbruksavtala som er lagt fram for Stortinget i St.prp. nr. 75 (2008–2009), og til Stortinget si handsaming av St.meld. nr. 19 (1999–2000) om norsk landbruk og matproduksjon, jf. Innst. S. nr. 167 (1999–2000).

Generelle merknader

Komiteen er oppteken av at landbruket skal produsera trygg mat av høg kvalitet, med bakgrunn i forbrukarane sine preferansar. Landbruket skal produsera varer og tenester med utgangspunkt i næringa sine samla ressursar, og sikra langsiktig matforsyning. Komiteen syner til at landbruket og ressursane knytt til landbrukseigedomane spelar ei viktig rolle for sysselsetting og busetjing i store deler av landet, og vil leggja til rette for at næringa kan utvikle seg på ei god måte framover. Komiteen viser til at jordbruket, i tillegg til å produsere mat, også medverkar til å produsere fellesgoder som livskraftige og levande bygder, og eit breitt spekter av miljø- og kulturgoder. Eit levande og variert landbruk over heile landet vil òg medverke til å oppretthalde eit ope kulturlandskap.

Komiteen er oppteken av å sikre lønsemda i landbruket og stimulera til eit aktivt landbruk med ein variert bruksstruktur over heile landet.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, viser til at jordbruksavtala bidreg til denne utviklinga gjennom ei markert satsing på det grasbaserte husdyrhaldet, og ein klar distriktsprofil i verkemiddelbruken. Mangfaldet i storleik på bruka og produksjon spredd over heile landet er eit fundament for landbruket sin legitimitet. Budsjettoverføringane over jordbruksavtala kan berre forsvarast gjennom at distriktslandbruket blir oppretthaldt, og at landbruket også i åra som

kjem skal produsere ein stor del av det norske matforbruket.

Komiteen er særleg oppteken av at rammevilkåra må vera langsiktige og stabile.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, syner til at klimaendringane gjer matproduksjonen i verda meir ustabil, og at denne situasjonen saman med matvarekrise og finanskrisa, bygger opp under verdien av det norske landbruket.

Flertallet mener at landbrukspolitikken må moderniseres gradvis med utgangspunkt i dagens opplegg med blant annet markedsordninger, geografisk differensiering i kvote- og tilskuddsordninger og bruk av handlingsrommet for tollvern slik at det blir mulig for bøndene og næringsmiddelindustrien å tilpasse seg utviklingen.

Eit anna fleirtal, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, viser til at Noreg må oppretthalde matproduksjonen sin i solidaritet med verdas fattige, og nytte ressursane våre til produksjon av mat til eigen befolkning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at et av formålene med Doha-runden i WTO er å sikre bedre handel med uland, blant annet mat. Disse medlemmer deler denne målsettingen og mener dette er en viktig og riktig strategi for å hjelpe mennesker ut av fattigdom.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at internasjonale endringer krever en omstilling av den norske landbrukspolitikken. Eksportsubsidier og importbarrierer i industriland hindrer utviklingsland i å produsere mat til eget marked og eksportere sine varer til industriland. WTO-forhandlingene og en mulig global matkrise, med underskudd på mat og betydelig økte priser på verdensmarkedet, nødvendiggjør en mer solidarisk landbrukspolitikk.

Komiteen er også kjend med berekningar som viser at den norske befolkninga vil auke monaleg i åra som kjem. Av den grunn bør vi stimulera og leggja til rette for vekst i matproduksjon, på dei områder der me har naturgitte føresetnader.

Det norske landbruket tilbyr både kjende merkevarer produsert i stort volum, og matspesialitetar, ofte knytt til lokale tradisjonar og ressursar.

Komiteen har merka seg at det er eit stort potensial særleg for å utvikle spesialitetssegmentet i framtida.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemmene frå Framstegspartiet og Høyre, viser til grunnlagsmaterialet for jordbruksforhandlingane frå Budsjettnemnda for jordbruket som viser til at det er større usikkerheit enn normalt i budsjettet for 2009. Dette er særleg knytt til stor prisauke på kunstgjødsel og kraftfôr. Fleirtalet har merka seg at det i sluttprotokollen frå forhandlingane blant anna står at "partene vil vurdere konsekvensene av eventuelle avvik fra prognosene ved neste års forhandlinger".

Eit anna fleirtal, medlemmene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har merka seg at jordbruksoppgjæret fører vidare den kursendinga i landbrukspolitikken som Regjeringa byrja gjennom avtale i 2006, m.a. ved å leggje til rette for ei klar nivåheving av inntekta. Dette fleirtalet syner til at Regjeringa med dette følgjer opp lovnadene frå Soria Moria-erklæringa, der det går fram at "Regjeringa vil sikre utøvarar i landbruket inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper". Vidare heiter det at "Regjeringa vil sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet" og at "strukturprofilen må styrkes".

Eit tredje fleirtal, medlemmene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet, syner til at partane er samde om ei ramme på 1 200 mill. kroner, inkludert ei ekstraordinær investeringspakke på 200 mill. kroner. Dette fleirtalet har merka seg at det under den opne høyringa kom fram at avtala er positivt motteke i store delar av næringa.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre regner selvstendig næringsdrivende bønder som en bærebjelke for verdiskaping og næringsutøvelse mange steder i landet. Disse medlemmer vil arbeide for at bonden skal få utviklingsmuligheter fremover. En robust landbruksnæring bidrar til å nå viktige mål om en fortsatt betydelig norsk matvareproduksjon, en differensiert bosetting og vakkert kulturlandskap. Disse medlemmer mener at landbruket, i likhet med for eksempel reiselivsnæringen og fiskerinæringen, har stor betydning for å sikre en positiv utvikling i mange lokalsamfunn. Disse medlemmer mener derfor at det er viktig å opprettholde grunnlaget for et aktivt jordbruk over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre registrerer at omstillingen i landbruket fortsetter. Det er anslått at 35 000 gårdsbruk med bolig står tomme, mange står til for-

falls. Disse medlemmer mener at omstilling til større og mer effektive enheter er nødvendig for å sikre at jordbruksnæringen blir mer fremtidsrettet og mindre avhengig av overføringer, og mener at jordbrukspolitikken bør legge bedre til rette for dette.

Disse medlemmer mener at det i lys av utviklingen er et åpenbart behov for en grundig gjennomgang av jordbrukspolitikken, og viser til at Høyre i Dokument nr. 8:79 (2006–2007) fremmet forslag om en stortingsmelding om en fremtidsrettet jordbrukspolitikk. Disse medlemmer viser også til representantforslag fra Høyre, Dokument nr. 8:31 (2008–2009) En strategi for å gi aktive bønder større muligheter for å eie de arealer de driver.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen stortingsmelding om jordbrukspolitikk innen våren 2010."

"Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget om en strategi for å gi aktive bønder større muligheter for å eie de arealer de driver."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener det er prinsipielt betenkelig at enkelt næringer forhandler egne rammevilkår direkte med staten og inngår avtaler med store økonomiske konsekvenser utenom den ordinære budsjettbehandlingen. Disse medlemmer mener at de årlige vedtak om jordbrukets rammebetingelser ikke er et lønnsoppgjør, men en fastsettelse av muligheter for å skape inntekter. De betydelige avvik som er mellom lovet inntektsutvikling i jordbruket i de enkelte oppgjør og oppnådd utvikling, viser at beregningsgrunnlaget som legges til grunn for oppgjørene er heller tynt. Disse medlemmer mener at bøndene, som andre næringsdrivende, har ansvar for egen verdiskaping ut fra de rammebetingelser samfunnet setter. Disse medlemmer mener det er viktig å gi landbruket nye muligheter til å utvikle seg og redusere avhengigheten av offentlig støtte. For at behandlingen av oppgjøret skal kunne sees i sammenheng med andre politiske prioriteringer, er det ryddig at oppgjøret behandles i forbindelse med statsbudsjettet og følger kalenderåret. Disse medlemmer mener at staten fortsatt skal gi økonomisk tilskudd til landbruket, men at slike tilskudd må være mer målrettede og mindre byråkratiske enn i dag.

Komiteens medlemmer fra Høyre fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen justere periodiseringen av jordbruksoppgjøret til å følge kalenderåret, og at forhandlingene kommer inn som en del av budsjettprosessen. Oppgjøret for 2008 videreføres som en overgangsordning ut andre halvår med endringer vedtatt i Revidert nasjonalbudsjett 2009."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre ser det som sentralt å styrke bondens eiendomsrett til eget bruk. Disse medlemmer fremmet i forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 44 (2008–2009) Om lov om endring av lov om odelsretten og åsetesretten, lov om konsesjon og ved erverv av fast eiendom mv., blant annet forslag om å oppheve boplikt. Boplikten er til hinder for en fremtidsrettet utvikling av jord- og skogbruk i Norge, og det er ikke dokumentert at den bidrar til bosetting. Prisreguleringen gir i mange tilfeller kunstig lave priser, er til hinder for omsetning og øker risikoen knyttet til investeringer på gården. Stor avstand mellom markedspris og regulert pris skaper også et grunnlag for tilfeller der deler av kjøpsvederlag holdes skjult for myndighetene. Disse medlemmer mener det er et grovt inngrep i eiendomsretten at staten tvinger folk som vil selge gården til å ta en lavere pris enn det kjøper er villig til å betale. Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at boplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom kan oppheves."

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i 2007 vedtok å endre forskriften om utenlands bearbeiding av norsk kjøtt ved å innføre et auksjonsprinsipp og innføre kvoter for de bedrifter som ønsker å utføre utenlands bearbeiding. Disse medlemmer viser til at utenlandsk bearbeiding medfører avsetning av norske jordbruksprodukter, at utenlandsk bearbeiding styrker konkurransen og gir forbrukerne mer mangfold. Disse medlemmer mener at regelverket bør behandles av Stortinget med tanke på gradvis deregulering. Disse medlemmer mener videre at rettighetene som selges på auksjon bør blir omsettelige, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å fremme sak for Stortinget om endring av forskrift om utenlands bearbeiding av kjøtt- og meierivarer, blant annet slik at rettighetene som selges på auksjon blir omsettelige."

Disse medlemmer mener at dagens konsesjonsgrenser for eggprodusentene er for lave. Slik disse i dag er satt for egg og fjørfekjøtt utgjør det

ifølge næringen ca. 1/2 årsverk. Disse medlemmer har problemer med å se hvorfor en bonde som ønsker å satse på egg, ikke engang skal kunne etablere en virksomhet som utgjør ett årsverk. Dette gjør det for lite attraktivt å satse på egg som næring. På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å heve konsesjonsgrensene innen eggproduksjon."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet stiller seg sterkt kritiske til den landbrukspolitikken som har vært ført i etterkrigstiden og som fortsatt videreføres av den sittende regjeringen. Disse medlemmer kan derfor ikke på noen måte stille seg bak den fremforhandlede jordbruksavtalen fordi den ikke bærer bud om noen ny innretning i landbrukspolitikken, dette til tross for at det er et stort behov for en kursomlegging av landbrukspolitikken. Til tross for at den rødgrønne regjeringen varslet en kraftig omlegging av landbrukspolitikken da den kom til makten, har dette ikke skjedd. Også i år var det et stort sprik mellom det kravet som ble fremlagt av bondeorganisasjonene og det tilbudet som kom fra staten. Den fremforhandlede avtalen ligger også på ca. halvparten av det opprinnelige kravet fra organisasjonene. Det må innføres et normalt markedsbasert system for landbruksprodukter som styres av tilbud og etterspørsel. Ved underdekning i markedet vil produsenten kunne ta en høyere pris, mens forbruker kan velge andre produkter dersom prisen på et produkt er for høy. Da vil prisene på produktene variere i takt med markedet og produsentene må være markedsorientert i sin produksjon. I en situasjon som i dag, hvor forbrukerne etterspør mer enn det norske bønder kan produsere, vil et markedsbasert system bidra til en høyere produksjon. I et markedsbasert system vil det også oppstå konkurranse mellom produsentene, noe som fører til bedre produkter, innovasjon og mer kostnadseffektiv produksjon. Dette vil bidra til bedre inntektsmuligheter for de produsenter som er dyktige, innovative og gode forretningsmenn. Disse medlemmer vil påpeke at markedsbaserte systemer fungerer i alle andre markeder og at det derfor ikke er noe grunn til å unnta landbruket fra dette. Den kraftige nedgangen i antall bønder og bruk vil fortsette i de kommende årene og antakeligvis med økt kraft. Aktørene i landbruket har liten fremtidstro og tilliten til Regjeringens landbrukspolitikk er på et lavmål. Den politikken som har vært ført mot landbruket gjennom mange år er et sosialistisk eksperiment som har bidratt til at den norske bonden er blitt fanget inn i et "nett" og et system som det nå er tilnærmet umulig å komme ut av. Landbrukspolitikken er preget av en sterk iver etter å regulere næringen helt ned til den minste detalj, og hvor

offentlige byråkrater og et særdeles detaljert regelverk har tatt over styringen av hvordan utviklingen i landbruket skal skje. Den styringen som den enkelte bonde skal ha over sin egen eiendom og arbeidsplass er blitt borte og bøndene er i dag mer å anse som offentlig ansatte og utøvere av en offentlig politikk enn selvstendig næringsdrivende innenfor matproduksjonsbransjen, slik som de burde ha vært. Dette har ført til at kreativitet, satsingsevne og ønske om å ta risiko nærmest er blitt fraværende i store deler av landbruket. Disse medlemmer finner det merkelig at både landbrukets organisasjoner og Senterpartiet støtter opp om en slik politikk som stadig fører til færre bønder og stor misnøye rundt inntektssituasjonen og utviklingsmuligheter blant aktørene i næringen. Disse medlemmer vil også påpeke at jordbruksavtalesystemet har blitt så innviklet og komplisert at få utenom det sentrale byråkratiet i Landbruks- og matdepartementet har mulighet til å sette seg inn alle systemets sider og forstå det fullt ut. Det er heller ikke noen andre land innen OECD-området som har funnet det formålstjenlig å praktisere et system med jordbruksavtale.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Forslaget til jordbruksavtale bifalles ikke."

"Stortinget ber Regjeringen om å fremme forslag til overføringer til landbruket i statsbudsjettet uten forutgående forhandlinger."

Disse medlemmer mener det er viktig å få ned de høye avgiftene på mat i Norge og ber Regjeringen om å intensivere arbeidet med å redusere disse betraktelig. Det er ingen god grunn til at Norge skal ha avgifter på dette området som er vesentlig høyere enn i våre naboland. Disse medlemmer viser til sine merknader i innstillingen til St.prp. nr. 59 (2007–2008).

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at bøndene naturlig nok har tilpasset sin drift til de rammevilkår næringen har hatt i de senere tiår. Disse medlemmer er positiv til fortsatt omstilling, men mener at en drastisk omlegging av nåværende landbrukspolitikk vil medføre en ukontrollert utvikling i strid med sentrale målsettinger for jordbrukspolitikken og generelle prinsipper om forutsigbarhet for næringsdrivende.

Medlemen i komiteen frå Kristeleg Folkeparti viser til at regjeringspartia under valkampen i 2005 lova ein heilt ny kurs i landbrukspolitikken. Det har ikkje skjedd. Regjeringa sin landbrukspolitikk er stort sett ei vidareføring av regjeringa Bondevik II sin politikk. Denne med-

le men stør difor hovudtrekka i Regjeringa sin landbrukspolitikk, og er tilfreds med at det lèt seg gjera å koma fram til eit oppgjær som landbruket sine organisasjonar har slutta seg til.

Denne medlemen er generelt tilfreds med storleiken på den samla ramma på jordbruksavtalen. Denne medlemen viser til merknadane til Kristeleg Folkeparti i samband med jordbruksoppgjæret for 2008, Innst. S. nr. 320 (2007–2008), der me ga uttrykk for at komande oppgjær måtte ha ein betre balanse mellom prisstøtte og budsjettmidlar enn tilfellet var i oppgjæret for 2008. Denne medlemen sett pris på at dette i stor grad har vorte følgt opp i år, med 560 mill. kroner av den samla ramma som budsjettmidlar. Denne medlemen strekar under at budsjettmidlar i aukande grad må takast i bruk i komande jordbruksoppgjær. Budsjettmidlar er viktig for det fyrste for å tilgodesjå mindre bruk med moderat produksjon og som i mindre grad nyt godt av prisstøtte enn bruk med stor produksjon. Dermed vert det lettare å nå det viktige landbrukspolitiske målet om å halda ved like ein variert bruksstruktur. For det andre gjev bruk av budsjettmidlar mindre kostnader for vanlege forbrukarar og for norsk økonomi samla sett. For det tredje er auka bruk av budsjettmidlar meir i tråd med den utviklinga me etter alt å dømme må gjennom for å etterleva framtidige WTO-forpliktingar.

Denne medlemen strekar under at kostnadsutviklinga i jordbruket framleis gjer inntektssituasjonen krevjande. Denne medlemen peikar på at det framleis er naudsamt med ei opptrapping i overføringane til bøndene, med vekt på større budsjettløyvingar og betre investerings- og velferdsordningar enn i dette oppgjæret, ikkje minst med tanke på mogleghetene for nyrekruttering til landbruket.

Komiteens medlem fra Venstre ønsker å videreføre jordbruksforhandlingene, men som en rendyrket inntektsavtale mellom bøndene og staten. Alle andre tilskudd og ordninger bør overføres til ordinære poster på statsbudsjettet og avgjøres og besluttes i åpne diskusjoner i vårt folkevalgte demokrati, og ikke i lukkede forhandlinger innenfor det korporative system.

Dette medlem vil understreke innledningsvis at Venstre har tradisjon for å stemme for avtaler som er framforhandlet mellom staten og ulike organisasjoner knyttet til lønnsoppgjør, trygdeoppgjør og jordbruksoppgjør. Venstre vil således stemme for den framforhandlede jordbruksavtale mellom staten, Norges Bondelag og Norges Bonde- og Småbrukarlag for perioden 2009–2010. Dette betyr imidlertid ikke at dette medlem mener at avtalen er godt tilpasset de utfordringene norsk landbruk står overfor.

Dette medlem er svært skeptisk til finansieringen av jordbruksoppgjøret for 2009, og mener grensen er nådd for hvor mye av inntektene som kan hentes i markedet. Forventningene til prisfastsettingen i jordbruksavtalen for 2008–2009 er urealistiske og det er tydelig at foredlingsindustrien, som Nor-tura, strever med å få tatt ut målprisene som ble satt i forrige års oppgjør i markedet. For dette medlem er det i tiden fremover viktig at man i kommende jordbruksoppgjør har et mye større fokus på kostnadene til bøndene, slik at de midlene de tildeles gjennom jordbruksoppgjøret faktisk fører til en inntektsvekst. De senere år har høye renter og økte priser på kraftfôr og gjødsel spist opp det meste av de økte inntektene. Det skapes en stor usikkerhet når bondens inntekt er avhengig av prisen på fôr og gjødsel. Dette medlem vil peke på at skatt og andre styrte rammebetingelser er et mye mer effektivt virkemiddel for å øke bøndenes inntekter og ikke minst gjøre dem mer forutsigbare, enn hva dagens jordbruksoppgjør legger til rette for.

Dette medlem er opptatt av at bøndenes lønnsvekst skal være på linje med andre i samfunnet.

Dette medlem ønsker overføringer til landbruket på om lag dagens nivå, men vil endre innretningen mot mer miljøtilpassede og produksjonsnøytrale tilskuddsordninger. Bonden er en selvstendig næringsdrivende med et spesielt forvalteransvar. Derfor er det viktig at gründermentalitet og nytenking får en sentral plass innenfor landbruket.

Dette medlem viser til Venstres forslag om en avvikling av de norske eksportsubsidiene til oste-produksjon gjennom omsetningsavgiften i statsbudsjettet for 2009.

Dette medlem viser til at Venstre vil myke opp det statlige bopliksregelverket for landbrukseiendommer. Venstre vil ha en mer aktiv bosettingspolitikk for de landbrukseiendommene som i all hovedsak er et sted å bo, og det bør først og fremst være lyst og engasjement til å drive gårdsbruk som er drivende for om en ønsker å overta en landbrukseiendom, ikke boplikt og arv. Dette medlem vil vise til Innst. O. nr. 90 (2008–2009) lov om endring av lov om odelsretten og åsetesretten, lov om konsesjon ved erverv av fast eiendom mv. og lov om jord mv. hvor Venstre fremmet forslag om å fjerne den statlige boplikten og heller la kommunene innenfor et nasjonalt regelverk fastsette grenser for boplikt. Med bakgrunn i at dagens boplikt ikke samsvarer med måten man driver jordbruk på i dag. Dette medlem viser til at Venstre vil fjerne odelsretten, ut fra prinsipielle og jordbrukspolitiske argument. Gjennom fødsel er det i dag en stadig snevrere krets av personer med en fortrinnsrett til gårdseiendom, da rundt 90 pst. av alle eiendomsoverdragelsene innen landbruket skjer innad i slekten. Dette er etter dette medlems syn prinsi-

pielt feil, og det er et direkte hinder for å rekruttere motiverte og nytenkende mennesker til en næring som dessverre mange steder forvirrer på grunn av lovgivning som ikke er tilpasset vår tid. Trenger landbruket begrensninger, eller trenger landbruket virkelysten ungdom? For dette medlem er svaret ganske enkelt: virkelysten ungdom.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utforme et nasjonalt regelverk som gir kommunene stor grad av fleksibilitet til å fastsette egne grenser for boplikt."

Viktige politikkområde

Komiteen er kjend med at det har vore naudsynt å gjennomføre endringar i marknadsordningane frå 1. juli 2009 for at Noreg skal kunne overhalde sine forpliktelser iht. WTO-avtala. I fjorårets jordbruksoppgjør vart partane samde om å setje ned ei arbeidsgruppe som skulle kome med forslag til korleis dette kunne gjerast. Komiteen syner til at partane i årets jordbruksoppgjør er samde om at den såkalla "volummodellen" skal veljast som framtidig modell for marknadsregulering for storfe, svin, sau/lam og egg. Komiteen har vidare merka seg at det under forhandlingane vart avklart at storfekjøtt er det produktet som i fyrste omgang skal overførast til volummodellen, og at målprisen på storfe vil bli avvikla frå 1. juli 2009.

Komiteen ser dette som eit framtidretta og viktig grep, som ein samla komité stiller seg bak. Komiteen har òg tru på at ei slik ordning er robust nok til å kunne vidareførast under ei eventuell ny WTO-avtale, noko som er svært viktig av omsyn til stabilitet og påreknlegheit for bonden.

Komiteen har merka seg at den internasjonale matvarekrise har påverka norsk jordbruk, spesielt i form av stor prisauke på gjødsel og fôrråvarer. For 2010 er det spesielt usikkert korleis utviklinga av kapitalkostnader, herunder rentekostnader og prisen på mineralgjødsel, vil utvikle seg.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, strekar under at jordbruksoppgjøret er ei næringsavtale, som gir inntektsmogelegheiter for bøndene, som sjølvstendige næringsdrivande.

Eit anna fleirtal, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, vil verne om jordbruksavtala som institutt, slik at organisasjonane i landbruket også i framtida skal kunne forhandle med staten om prisar på jordbruksvarer og andre avgjerder som er viktige for næringa ut frå bestemningar i Hovudavtala.

Eit tredje fleirtal, alle unnateke medlemene frå Høgre og Venstre, har merka seg at det som eit eingongstiltak i 2009, har vorte fremma forslag i Revidert nasjonalbudsjett for 2009 om ei løyve på 200 mill. kroner til ei ekstraordinær investeringspakke for landbruket. Av dette skal 150 mill. kroner disponerast til investeringar under fylkesvise bygdeutviklingsmidlar, og 50 mill. kroner til skogtiltak. Dette fleirtalet støtter dette, og merker seg at midlane skal tilførast Landbrukets Utviklingsfond i 2009.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, peikar på at sau utgjer 20 pst. av den totale småfeproduksjonen i landet, og purke utgjer ca. 8 pst. av svinekjøttproduksjonen. Det at sau og purke er teken ut av reguleringa kan få uheldige effektar på gjennomsnittsprisane for lam og slaktegris. Fleirtalet reknar med at departementet har merksemd mot dette, slik at ein på bakgrunn av erfaringar kan ta det opp til ny vurdering i neste forhandling.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, ser det som svært viktig at næringsmiddelindustrien si konkurranseskraft ikkje blir svekka som følge av jordbruksavtala, og er nøgde med at partane har lagt dette til grunn for forhandlingane.

Dette fleirtalet syner til at det i avtala er lagt vekt på å sikre konkurransvilkåra for den konkurranseutsette RÅK-industrien gjennom auka løyvingar til råvareprisordninga, og prisnedskrivning til korn, noko dette fleirtalet ser på som viktig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at det sannsynligvis vil bli et redusert importvern i kjølvannet av den internasjonale utviklingen gjennom WTO-forhandlingene. Utviklingen bærer bud om en gradvis økt konkurranse for norske landbruksprodukter. Til tross for et høyt tollvern har ikke norske myndigheter lagt noen plan for hvordan det norske landbruket skal møte en slik utvikling. Dette er svært kritisk. Resultatet kan bli at det norske landbruket får seg en "blåmandag" når resultatet fra WTO-forhandlingene blir kjent. Disse medlemmer mener utviklingen av en robust produksjon basert på markedsøkonomiske kriterier må ha topp prioritet og må utvikles før importvernet faller. Disse medlemmer vil vise til at den norske næringsmiddelindustrien er under press fra utlandet og at det er viktig at den norske jordbrukspolitikken sikrer at industrien får råvarer til en konkurransedyktig pris. For å oppnå dette er det

nødvendig med en strukturrasjonalisering av landbruket slik at enhetskostnadene går ned. Industrien er konkurransedyktig i forhold til utenlandske aktører på foredling og industriell produksjon, men råvarekostnadene er for høye i forhold til våre naboland og kan ved økt import true viktige arbeidsplasser og verdiskaping i industrien. Næringsmiddelindustrien står for om lag 20 pst. av sysselsettingen og verdiskapingen i industrien. Et fellestrekk er at produksjonen gjennomgående er relativt arbeidsintensiv, til tross for at bedriftene har tatt i bruk svært moderne teknologi. Norge må derfor benytte den tiden som ennå er igjen til å tilpasse primærproduksjonsleddet til den nye hverdagen som alle ser vil komme i forholdsvis nær fremtid. Disse medlemmer er derfor av den oppfatning at Regjeringen må ha en aktiv holdning til dette, og ikke som i dag forholde seg helt passivt til den utvikling som gradvis skjer. Resultatet av en slik politikk vil gjøre stor skade i næringsmiddelindustrien. Disse medlemmer viser til at flertallet i det regjeringsoppnevnte Industriutvalget – NOU 2005:4 uttalte følgende om næringsmiddelindustriens rammevilkår:

"Utvalgets flertall mener det må utvikles et mer effektivt jordbruk som kan levere råvarer til industrien på mer konkurransedyktige vilkår. Utfallet av WTO-forhandlingene er usikkert. Det er ikke mulig å forutsi konsekvensene, fordi forslagene ennå ikke er tallfestet. Retningen er likevel klar, og vi må forvente at en endelig avtale vil få reell og betydelig effekt på norsk jordbruk og tilhørende næringsmiddelproduksjon. Utvalgets flertall mener at myndighetene også av hensyn til næringsmiddelindustrien, allerede nå bør begynne tilpasningen av jordbrukspolitikken til endrede internasjonale rammebetingelser. Jordbrukspolitikken bør i større grad fremme mer effektiv produksjon som kan levere råvarer til industrien på mer konkurransedyktige vilkår. En helhetlig verdikjedetenkning bør ligge til grunn for reguleringer og tiltak. Dette er en forutsetning for at industriselskapene skal kunne ha grunnlag for å legge sine investeringer til Norge."

Disse medlemmer er av den oppfatning at en så klar uttalelse fra et regjeringsoppnevnt utvalg som hadde i oppdrag å utrede tiltak til å beholde norsk industris konkurransedyktighet må følges opp i konkret politikk, og at Regjeringen her har mulighet til å føre en aktiv næringspolitikk rettet direkte mot næringsmiddelindustrien. En aktiv industripolitikk er en viktig del av en nyorientert jordbrukspolitikk.

Disse medlemmer viser til innspillet fra NHO Mat og Drikke i næringskomiteens høring om jordbruksoppkjøret hvor det påpekes at et moderat jordbruksoppkjøret, kombinert med strukturendringer i jordbrukssektoren, kunne ha satt industrien i stand til å gjenvinne tapte markedsandeler.

Disse medlemmer mener at den internasjonale situasjonen med økt konkurranse og et svakere

tollvern tilsier at norsk landbruk må legges om og at vi må begynne med tiltak før det er for sent. Vi vil i enkelte produksjoner få et volumproduserende landbruk, mens mindre bruk vil konsentrere seg om å produsere kvalitetsprodukter som kan ta ut en høyere pris i markedet. Mange nisjeprodusenter har kommet langt og produserer svært gode varer av en høy kvalitet, men fortsatt kan mye gjøres, bl.a. ved å profesjonalisere markedsarbeid og produktutvikling. Dette blir avgjørende for at deler av norsk landbruk skal kunne overleve, for eksempel i Sogn- og Fjordane. Det er også nødvendig å knytte reiselivsnæringen og landbruket tettere sammen ved at reiselivsbedrifter har et økt fokus på å servere lokalt produsert mat. På den måten kan lokale bønder forsyne lokale reiselivsbedrifter med lokalt produsert mat, noe som vil gi bonden en høyere inntekt enn om produksjonen skal gå gjennom tunge mellomledd som tar store deler av gevinsten. Det er viktig at offentlige verdiskapingsprogrammer og en økt del av midlene over jordbruksoppkjøret går til å utvikle dette.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å intensivere arbeidet med utvikling av nisje- og spesialprodukter i landbruket."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er skuffet over at Regjeringen ikke tar et oppgjør med det landbrukspolitiske styringsystemet og det juridiske grunnlaget for landbrukspolitikken som i stor grad ble utformet i mellomkrigstiden under helt andre forhold. Disse medlemmer mener resultatet av mer enn 70 år med en gjennomregulert landbruksnæring beviser at den førte politikken har vært mislykket fordi den ikke har nådd målene knyttet til bosetting, sysselsetting og inntektsnivå. Antallet bruk i drift og antall aktive bønder synker raskt, og det er påregnet at den samme avgangen vil fortsette også med årets jordbruksavtale. Nye tall viser at bosettingsutviklingen i distriktene er sterkt synkende. Dette må være et stort nederlag for Regjeringen, som har bebudet en ny kurs i landbrukspolitikken. Videre har landbrukspolitikken medført betydelige kostnader i form av offentlige utgifter, høye priser på matvarer og innskrenket næringsfrihet for bøndene. Disse medlemmer vil peke på at alle begrensninger og hindringer som er satt gjennom konsesjonsbegrensninger, målpriser, produksjonskvoter og selektive støtteordninger, har vært ødeleggende for bøndene. Disse medlemmer vil derfor prioritere en kraftfull omlegging der

deregulering, avbyråkratisering og konkurranse settes i høysetet. Disse medlemmer mener denne prosessen må innledes snarest for å unngå at vi senere kan risikere å få en næring i full oppløsning. Disse medlemmer viser til at analyseselskapet Econ i 2004 utarbeidet en rapport på vegne av landbruks- og matdepartementet som konkluderer med at de mange reguleringene i landbruket med fordel kan oppheves da de først og fremst legger en begrensning på utviklingen av næringen og virker negativ i forhold til verdiskapingen i landbruket. Disse medlemmer er av den oppfatning at de konklusjoner som fremkommer i Econ-rapporten snarest må gjennomføres slik at ny vekst og optimisme i landbruket kan sikres.

Disse medlemmer mener et ledd i en modernisering vil være at landbrukspolitikken ikke lenger skal være et ledd i distriktspolitikken. Disse medlemmer registrerer at landbrukets ansvar for bosetting i distriktene har vært mislykket. Disse medlemmer mener landbrukspolitikken har bidratt til å utarme distriktene og gjort dem mindre i stand til å utvikle et bærekraftig næringsliv og således medvirket til å forsterke sentraliseringseffekten. Disse medlemmer viser til at konkurranseutsatt virksomhet i distriktene kjemper en hard kamp for å overleve i den internasjonale konkurransen. I den kampen må den, i tillegg til egne kostnader, bære en andel av kostnadene til en landbrukspolitikk som er en av verdens dyreste. Disse medlemmer registrerer at den førte politikken har gitt en skjev fordeling av ressurser i distriktene, med det resultat at lokalsamfunnene har fått for få alternativer gjennom et lite variert arbeidstilbud. Disse medlemmer mener det derfor er et behov for en ny landbrukspolitikk som radikalt endrer betingelsene for jordbrukets og bygdens samlede næringsliv gjennom å skille landbrukspolitikken og distriktspolitikken.

Disse medlemmer har stor tro på det norske landbruket og på norske bønder. Det er flertallet i Stortinget som har vist en mistillit til den norske bondestanden ved å begrense næringens frihet sterkt. Det er betenkelig at Senterpartiet har vært hærfører for en slik politikk. Disse medlemmer er av den oppfatning at det norske landbruket har store muligheter til å utvikle seg til en konkurransedyktig næring som også kan konkurrere på et internasjonalt marked med spesielle produkter. Norske klimaforhold, genressurser, økologi og kompetanse hos bøndene er særskilte fortrinn som kan utnyttes til vår fordel i et internasjonalt marked. Betalingsvillige forbrukere i EU og på andre markeder leter etter trygge og sunne matvarer som også har en kvalitet og god smak. Disse medlemmer mener at vi har alle forutsetninger for å kunne levere slike produkter her i landet, men at det forutsetter en målrettet satsing og dyrking av gründerkultur, slik som man har erfaring fra i andre

næringer. Norsk industri og mange andre næringer er blitt internasjonalt ledende innenfor sine segmenter. Dette har gjort at Norge på mange områder har høy kompetanse på internasjonalisering, markedsføring, produktutvikling, kvalitetssikring og andre elementer som er viktige for å kunne lykkes internasjonalt. Disse medlemmer mener at Regjeringen burde legge en strategi for hvordan landbruket kan trekke veksler på den kompetansen som allerede finnes i landet og i mange bransjer. Ved å koble slik kompetanse med de fordeler som norsk landbruk allerede har, vil man kunne skape en vinnernæring som kan lykkes internasjonalt. Disse medlemmer er derfor av den oppfatning at en større del av de offentlige midler som blir avsatt til landbruksformål bør benyttes til å utvikle nisjeproduksjon som kan ta økte markedsandeler både i Norge og internasjonalt. Flere mindre nisjeprodusenter har allerede lykkes med dette, men har behov for å være knyttet til et apparat som kan bidra med denne formen for kompetanse. Økt internasjonal deltakelse på matmesser og kontakt med internasjonale kokkemiljøer, som for eksempel på Grüne Woche i Berlin, vil bidra til økt interesse for og bedre markedsføring av norsk mat.

Disse medlemmer mener at det må foretas en særskilt gjennomgang av hvilke skatter og avgifter som landbruket er ilagt, slik at det kan foretas en reduksjon av disse. Det er nødvendig at den verdiskaping som skapes i næringen forblir hos aktørene i næringen, og ikke slik som i dag hvor staten tar inn store summer i skatter og avgifter for så å fordele noe tilbake i form av overføringer. Disse medlemmer ønsker ikke et system med særskilte skattefradrag, som for eksempel jordbruksfradraget, fordi dette er å begynne i feil ende. Det er kun et fåtall bønder som kan utnytte jordbruksfradraget fullt ut. Fokuset må være å innføre skattelettelse som kommer alle til gode, også små bruk. Dersom staten skal bidra til økte inntekter hos bøndene, må direkte skattelettelser og fjerning av særskilte skatter gjennomføres før man innfører særskilte fradrag. Oppheving av reguleringer og konsesjonsbestemmelser er også tiltak som vil kunne bidra til å øke inntektene hos de bønder som tenker moderne og som ønsker å satse på landbruket som fremtidig levemåte.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2010 konkretisere hvilke skatter og avgifter som landbruket blir ilagt som næring."

"Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2010 fremme

konkrete tiltak for skatte- og avgiftsreduksjoner for landbruket."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet er bekymret for at den norske landbrukspolitikken bidrar til en økt grensehandel ved at handel som kunne ha bidratt til verdiskaping og sysselsetting i Norge havner i våre naboland. Tall viser at grensehandelen nå er på om lag 10 mrd. kroner pr. år. Disse medlemmer er av den oppfatning at Regjeringen må ha en aktiv holdning til dette og bør gjøre endringer i landbrukspolitikken som bidrar til at nordmenn finner det formålstjenlig å handle i Norge. Det er beklagelig at Regjeringen ikke har noen aktiv politikk på dette området. Det vises i denne sammenheng til svar fra finansministeren til stortingsrepresentant Hans Frode Kielland Asmyhr på skriftlig spørsmål nr. 939 (2005–2006).

Komiteens medlem fra Venstre har registrert en kraftig omlegging av virkemidlene og tilskuddsordningene til skogsbilveier og granplanting under denne regjering. Det var ordninger som regjeringen Bondevik II ut fra et miljømessig perspektiv avvirket eller reduserte. Dette medlem mener fortsatt det er det eneste rette dersom vi skal sette miljøsinn foran andre hensyn. Dette medlem vil vise til at Venstre reduserer midler til dette formålet med 40 mill. kroner i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2009.

Dette medlem mener at volummodellen også burde blitt innført for svin, sau/lam og egg og ikke bare for storfe slik Regjeringen legger opp. Dette medlem ser ingen grunn til å utelate disse kjøttslagene og egg, da dette uansett må innføres innen kort tid.

Mjølke

Fleirtallet i komiteen, alle unnateke medlemene fra Framstegspartiet, merkar seg at partane i forhandlingane vart samde om å satse på det grasbaserte husdyrhaldet og styrke økonomien innan mjølkeproduksjon, og er kjend med at mjølkebønder har eit stort behov for å investere i driftsbygningar og driftsapparat, mellom anna som følge av nye krav til dyrevelferd. Teknologisk utvikling er med på å auke effektiviteten i mjølkeproduksjonen og til at gjennomsnittleg størrelse for mjølkebruk aukar både for samdrifter og enkeltbruk.

Eit anna fleirtal, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, meiner at det òg er naudsynt å ivareta mindre mjølkebruk for å sikre produksjon over heile landet.

Dette fleirtallet merkar seg at tilskottsordningane er styrka, og at investeringsmidlane er auka.

Dette fleirtalet er samd i den prioriteringa som er gitt til denne sektoren i årets oppgjer, og har merka seg at både driftstilskot og investeringsmidlar aukar, samstundes som det kjem nyetableringskvoter for både kumjolk og geitemjolkbruk.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet ønsker primært at produksjon og omsetning av melk skal foregå i et marked med reell konkurranse uten offentlig fastsatte kvotebegrensninger. Disse medlemmer vil likevel, som en subsidiær holdning innenfor den eksisterende landbrukspolitikken, støtte ordningen med omsettelige produksjonskvoter for melk. Det bør da vektlegges at produksjonssystemet praktiseres på en måte som fører til en ønsket strukturutvikling og kostnadssenkning i norsk melkeproduksjon. En melkeproduksjon som overføres til bruk der mulighetene for større og mer rasjonell drift foreligger, vil kunne bedre konkurransevnen. Disse medlemmer vil hevde at med en ordning med omsettelige produksjonskvoter for melk som gjøres landsomfattende, bedres muligheten ytterligere for en ønskelig strukturutvikling og kostnadseffektiv melkeproduksjon.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener det er positivt at partene i årets jordbruksoppgjør er blitt enige om å videreføre ordningen med kvoteleie. Dette er en ordning som vil virke strukturrasjonaliserende og bidra til å bygge opp større enheter. Det er imidlertid negativt at ordningen er begrenset i størrelse.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en ordning med omsettelige produksjonskvoter for kumelk som ikke begrenses til fylkes- eller regionnivå, men gjøres landsomfattende."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre ønsker å etablere likeverdige konkurransevilkår mellom TINE og andre aktører i meierisektoren.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet minner i den forbindelse om forslag i Dokument nr. 8:53 (2004–2005) og Innst. S. nr. 191 (2004–2005), samt Dokument nr. 8:17 (2006–2007) og Innst. S. nr. 135 (2006–2007) om å etablere et juridisk og eiermessig skille mellom markedsregulator og TINE ved at oppgavene som markedsregulator legges til eget offentlig eiet selskap eller Statens Landbruksforvaltning. Disse medlemmer viser til at ovennevnte forslag, hvis det ble vedtatt, ville fjerne mye av behovet for etterkontroll fordi Tine-

konsernets incentiver til krysssubsidiering ikke lenger ville foreligge. Disse medlemmer mener det innenfor det bestående system, med TINE som markedsregulator, er viktig å styrke og videreføre etterkontrollen.

Beitebruk

Komiteen er nøgd med at partane i oppgjøret var samde om å prioritere grovfôrbasert husdyrhald, og at satsane for både beitetilskot og tilskot til dyr på utmarksbeite aukar. Dette representerer ei kraftig stimulering av denne driftsmåten, noko som òg betyr mykje for dyrevelferden. I tillegg medverkar beitebruk til å oppretthalde kulturlandskapet, noko som mellom anna er viktig for norsk reiseliv.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, er opptekne av at setring er med på å utnytte beiteressursane i utmarka, samtidig som ein opprettheld verdifullt kulturlandskap og biologisk mangfald. Seterdrift gir òg potensiale for næringsutvikling og verdiskaping for Inn på tunet-tenester og reiseliv. Fleirtalet viser til at gjennom regionale miljøprogram og beitetilskott, kan setring prioriterast som ei viktig driftsform. Vidare meiner fleirtalet at det er viktig å vere merksam på trongen etter investeringsmidlar til ei framtidsretta seterdrift. Det er særleg trong etter investeringar i faste driftsmidlar som kan medverke til å oppretthalde og vidareutvikle seterdrifta. Fleirtalet oppfordrar difor dei regionale partnarskapa til å vurdere bygdeutviklingsmiddel i tilknytning til setring innanfor dei regionale næringsstrategiane.

Skog

Komiteen vil streke under verdien av god skogpleie, nyplanting og uttak av hogstmoden skog i alle deler av landet, slik at ein i størst mogeleg grad gjer nytte av den ressursen som skogen representerer.

Komiteen syner til at skogen er ein viktig del av landbruket som gjev mogelegheiter for inntekter i ei framtidsretta næring. Skogen har eit stort verdiskapingspotensial med omsyn til mellom anna bygg og anlegg, men ikkje minst som ledd i å nå våre nasjonale målsetnader om å få ned klimagassutslepp, både med satsing på fornybar energi/bioenergi og opptak av CO₂.

Komiteen er òg oppteken av at forskning på ny teknologi for norsk trevirke blir forsert og styrkt.

Komiteen er uroa over den dramatiske situasjonen skogbruksnæringa er inne i, og syner til at den globale finanskrisa har ført til ein dramatisk nedgang i etterspurnad etter tømmer og treprodukt. Dette verkar inn på heile verdikjeda. Komiteen ser at det trengs å stimulera til auka innsats, investeringar og framtidstru i påvente av ei betring i marknadsfor-

holda. I ein slik situasjon er tiltak retta inn mot skogpleie spesielt viktig. Komiteen har merka seg at Regjeringa i RNB har kome med framlegg om at det blir løyva 50 mill. kroner til ekstraordinære tiltak i skogen.

Fraktordningane

For å oppretthalda eit landbruk over heile landet, ser fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, det som svært viktig med gode fraktordningar som òg ivaretek omsynet til distriktjordbruket. Fleirtalet har merka seg at partane i årets jordbruksoppgjer vart samde om å auka frakttilskot for slakt, og at det blir sett ned ei partsammensatt arbeidsgruppe som skal utrede innfrakttilskot for slakt før neste års jordbruksoppgjør. Dette for å få fram dei reelle kostnadane.

Ammeku

Komiteen syner til at storfekjøttproduksjon basert på ammekyr er viktig for å produsera kjøt det er underskot på, og for å ta vare på kulturlandskapet. Fordi ammekyr er mindre utsatt for angrep frå rovdyr, kan produksjonen også vera eit godt alternativ til sau i områder der det iht. rovdyrforliket på Stortinget skal være rovdyr.

Komiteen er opptatt av dei økonomiske vilkåra for ammekuproduksjon, og ber Regjeringa vurdere tiltak som kan stimulera til auka produksjon av storfekjøt.

Miljø

Komiteen meiner at forurensing mellom anna på grunn av jordbruket er eit stort problem i nokre vassdrag, og viser til at det er sett i gang fleire prosjekter som har til formål å auke vasskvaliteten. I tillegg viser komiteen til at eit sterkare fokus på lagring og spredning av gjødsel og reduksjon i høstpløying bidreg til å redusere landbruket si miljøbelastning. Komiteen er kjent med at det foregår forskning og utprøving på nye gjødslingsmetoder med andre innsatsfaktorer enn kunstgjødsel, noko som kan bidra til eit meir bærekraftig landbruk. Komiteen ser gjerne at fleire slike gjødslingsmetoder kan takast i bruk.

Komiteen legg til grunn at miljøutfordringane skal prioriterast med vidare satsing på rettleiing og forskning.

Komiteen viser til at kulturlandskapet er ein stor del av verdiane i våre verdsarvområder. I tillegg er det peikt ut 20 kulturlandskap med store biologiske og kulturhistoriske interesser. Komiteen meiner det er heilt sentralt at vi tek vare på det unike kulturlandskapet vårt, ikkje minst for reiselivsnæringa.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, viser òg til at naturmangfoldlova gir nye virkemiddel for å kunne ta vare på natur gjennom berekraftig bruk.

Fleirtalet viser til at landbruket er heilt sentralt for å produsere rein og trygg mat på ein bærekraftig måte, ta vare på det biologiske mangfaldet og oppretthalde det verdifulle kulturlandskapet. Samtidig står landbruket overfor ei rekkje miljøutfordringar, noko som medfører at jordbruket må utviklast i ei meir miljøvenleg retning.

Landbruket må ta sin del for å redusere utsleppet av klimagassar. Utfordringa er å redusere utslepp samstundes som ein skal produsere nok mat for ei aukande befolkning. Fleirtalet vil streke under at landbruket vil være ein viktig del av løysinga på klimautfordringane, mellom anna ved å produsere fornybar energi. Fleirtalet viser i den samanhengen til klimameldinga for landbruket, St.meld. nr. 39 (2008–2009).

Fleirtallet mener norsk landbruk har en viktig rolle i arbeidet for et mer bærekraftig samfunn. Norsk landbruk produserer mat på en, i global sammenheng, lite miljøbelastende måte. Det tar vare på kulturlandskapet og produserer fornybare materialer og energi. De største miljøutfordringene innen landbruk er å redusere utslippene av klimagassene metan og lystgass, øke den økologiske produksjonen, samt å øke produksjonen av bioenergi uten at det går på bekostning av det biologiske mangfoldet. Norsk landbruksproduksjon trues av at de mest produktive arealene i stadig økende grad brukes til andre formål, for eksempel til veiutbygging og boligutbygging. For fleirtallet er det viktig å sikre en tilstrekkelig landbruksproduksjon for framtida.

Grøfting

Komiteen viser til at det i årets jordbruksavtale er gitt åpning for bruk av midlar til grønfting innanfor låneordninga med rentestøtte. Komiteen meiner dette har fleire positive element i seg. Betre avkastning på avling, hindre avrenning og demme opp for lystgassutslepp av jord som er vassmetta. Komiteen har fått innspel på at dette kan vera eit noko forsømt tiltak, då ein stor prosent av produktivt areal er basert på leigejord.

Komiteen ber òg om at ein vurderer behovet for ekstra stimulans for nydyrking.

Økologisk

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, viser til at sjølv om andelen økologisk veks, så er det langt igjen for målet vert nådd.

Fleirtalet viser vidare til at økonomien i økologisk produksjon er god, forutsatt at ein har nok til-

gang på areal og ikkje har behov for store investeringar i driftsbygningar.

Fleirtalet strekar under at veksten i etterspurnaden etter økologiske varer dei siste åra har vore klart større enn produksjonen. Auken i etterspurnad etter økologisk mat siste halvår 2008 var likevel lågare enn for fyrste halvår. Fleirtalet meiner at auka omlegging til økologisk drift er viktig både for å tilfredsstille behovet for økologiske varer og for å nå målet på 15 pst. i 2015. I tillegg skal økologisk landbruk ha ein spyspissfunksjon i landbruket.

Fleirtalet strekar i den forbindelse under viktigheita av auka satsing på økologisk kornproduksjon for å auke den totale økologiske produksjonen. I tillegg er det behov for fleire verkemiddel for å få fleire bønder til å leggje om til økologisk drift, og fleirtalet viser i den forbindelse til departementet sin handlingsplan "Økonomisk, agronomisk – økologisk!"

Flertallet viser til at Regjeringen har satt som mål at 15 pst. av matproduksjon og matforbruk skal vere økologisk innen 2015. Det er gledelig at omsetningen av økologisk mat økte med 25 pst. fra 2007 til 2008, og at 3 av 4 dagligvarekjeder satsar på økologisk mat. Utfordringen for økologisk landbruk ligger i å forsyne markedet med produkter til god nok kvalitet og i et større volum, da etterspørselen i markedet etter økologiske produkter har vært større enn hva man har klart å produsere.

Flertallet er derfor enig i å målrette utviklingsarbeidet mot områder og miljøer som kan dokumentere resultater.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener at det er viktig med et fokus på økt produksjon av økologiske matvarer, men mener at det har lite for seg å sette slike mål som avtalen fastsetter. Å fastsette mål gir i seg selv ingen økt produksjon eller økt forbruk av slike produkter. Det er etterspørsel i markedet etter økologiske produkter, men en utfordring for landbruket å forsyne markedet med slike produkter til god nok kvalitet. Disse medlemmer mener at det må fokuseres mer på utvikling av verdikjedene og at næringsmiddelindustrien og dagligvarehandelen må involveres i dette arbeidet, slik at eventuelle hindre hos disse kan fjernes.

Rekruttering

Komiteen viser til at ei livskraftig landbruksnæring treng rekruttering. Det krev at inntektsutviklinga i landbruket må vere på linje med andre grupper i samfunnet. I tillegg må det leggjast til rette for at fleire unge ønskjer å bli bønder.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høyre, strekar derfor

under viktigheita av at det vert sett i gang eit arbeid med å vurdere ei eiga støtteordning for ungdom og at ein ved neste jordbruksoppgjær finn fram til målretta tiltak som kan betre rekrutteringa. I tillegg strekar fleirtalet under viktigheita av at nyetableringskvoteordninga for mjølk berekna på søkjarar under 35 år, vert vidareført.

Hest som næring

Komiteen støtter Regjeringa i at næringsutøvarar i hestebansjen med ei realistisk muligheit for å gå med overskot, skal bli behandla som ei næring i skatte- og avgiftsmessig samanheng. Komiteen har merka seg at Regjeringa i forslaget til RNB varslar fleire tiltak i denne samanheng.

Komiteen ser det som viktig at Regjeringa fortsatt har fokus på dette, og ber om at Stortinget blir orientert om den vidare oppfølging av tiltaka som er varsla.

Jordlova

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet, viser til sine merknader om delingsforbudet i jordlova i Innst. O. nr. 90 (2008–2009), der Regjeringa blir bedt om å sjå nærare på dette.

Landbruket må sikrast rammevilkår som stimulerer til vidare utvikling, rekruttering og investeringar innan både ulike produksjonar og på bruk av ulik størrelse.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til forslag om å oppheve det generelle forbudet mot å dele landbrukseiendom, jf. Innst. O. nr. 43 (2005–2006). Et mål med å oppheve delingsforbudet er å gi bonden større mulighet til å skape verdier og inntekter på eget bruk. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget om endring av jordlovens bestemmelser om delingsforbud."

Samdrifter

Komiteen viser til at samdrifter har fått ein sentral plass i norsk landbruk. Talet på samdrifter har gått opp frå 1 200 i 2004 til i overkant av 2 000 i 2008, og samdrifter har ein viktig posisjon i norsk mjølkeproduksjon. Det å ha moglegheit til å organisere drifta på ulike vis er viktig for rekrutteringa til jordbruket. Komiteen er opptatt av å legge tilhøva til rette for både enkeltbruk og samdrifter.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det i årets jordbruksoppgjær var einigheit om å oppretthalde kvotetaket for samdrifter på 750 000 liter.

Medlemene i komiteen frå Framstegspartiet, Høgre, Kristeleg Folkeparti og Venstre strekar under at samdrifter er viktig for norsk landbruk og for rekrutteringa til næringa, ikkje minst for mjølkeproduksjonen. Samdrift er positivt både for å gje bønder moglegheit til meir organisert arbeidstid og fritid, og for å medverka til oppfyljing av målet om ein variert og allsidig bruksstruktur i heile landet.

Desse medlemmer fremmar på denne bakgrunn følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringa vurdere oppmjuking av regelverket for samdrifter, slik at fleksibiliteten vert større, og at moglegheitene for ein variert og allsidig bruksstruktur vert betre."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre mener at man bør stimulere til samdrift, da samdrift for mange er et godt alternativ i forhold til nedleggelse av gårdsdriften og har kommet for å bli. For å gjøre samdrift mer lønnsomt og mindre byråkratisk, vil disse medlemmer fjerne de geografiske og antallsbegrensningene som i dag virker negativt for samdriftsformen. Disse medlemmer vil også ta til orde for at samdrifter skal kunne leie kvoter og mener at samdrifter skal få leie kvote opp til kvotetaket.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringen oppheve de geografiske begrensningene og antall deltakere for deltakelse i samdrifter, og la samdrifter få leie kvoter opp til kvotetaket."

Medlemene i komiteen frå Høgre, Kristeleg Folkeparti og Venstre strekar under at sauehaldet er viktig både for vedlikehald av kulturlandskapet og for å betre tilgangen på sauekjøtt. Størstedelen av produksjonen skjer i småskalabruk og små besetningar. Desse medlemmer peikar på at det likevel er viktig å ha fleksibilitet som også stimulerer til ulike former for samdrift og samarbeid.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener det er realistisk og nødvendig gradvis å redusere overføringsnivået til jordbruket, men at det er viktig at dette skjer samtidig som man fjerner reguleringer som legger hindringer i

veien for de som ønsker å satse, samt for de som eier landbrukseiendom. Disse medlemmer mener at for eksempel bedre vilkår for samdrifter vil kunne øke grunnlaget for nye investeringer i jordbruket og redusere behovet for overføringer. Disse medlemmer merker seg at deltagerer i samdrifter ikke får delta i ordningen med leie av melkekvote innenfor gjeldende tak på 750 tonn.

Disse medlemmer viser også til at da det ble vedtatt et fritak for overproduksjonsavgift for produksjon på inntil 10 prosent utover tildelte kvoter for å øke melkeproduksjonen, gjaldt ikke dette for enkeltbruk som passerte et volum på 408 000 liter eller samdrifter som passerte 750 000 liter. Disse medlemmer mener dette er nok et eksempel på diskriminering av samdrifter og større bruk i Norge. Disse medlemmer mener at maksimalkvoten for enkeltbruk og samdrifter bør heves og at det bør være en friere omsetning av melkekvoter innenfor dagens geografiske rammer. Videre er det viktig å lette på de politiske restriksjoner som gjelder for samdriftsbruk, en bremsekloss for videre utvikling av våre mest fremtidsrettede melkeprodusenter.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennomføre en oppmyking av regelverket innenfor melkeproduksjonen. Sentrale elementer i en slik oppmyking må være økt maksimalkvote for enkeltbruk og samdrifter, en friere omsetning av melkekvoter og oppheving av de geografiske begrensningene og antall deltakere for deltakelse i samdrifter."

Disse medlemmer mener at det er behov for modernisering av politikken for sauehold, og viser til at mangelen på lammekjøtt her i landet er godt dokumentert. Et eksempel på at kjøttproduksjonen går ned finner vi i Valle kommune i Setesdal. Der er antallet vinterforet sau halvert, fra 6 000 til 3 000 de siste 10 årene. En konsekvens er blant annet at kulturlandskapet gror igjen, og generasjonsskifter uteblir. Disse medlemmer mener at det å legge forholdene bedre til rette for samdrift er en måte å få opp produksjonen av lammekjøtt. Samdrifter har bidratt til en positiv utvikling innen melkeproduksjon. Disse medlemmer mener at tilsvarende er mulig også for sauehold.

Disse medlemmer viser til at sauebønder er avhengige av ulike typer tilskudd. Tilskuddet per dyr er delt opp i fem ulike intervaller. Har bonden over 300 dyr faller støtten helt bort. Konsekvensen av dette er at bønder som ønsker å slå sammen besetningene, eller enkeltbønder som ønsker å vokse, mister tilskuddet for besetningen som overstiger 300 sau. Disse medlemmer finner det underlig at støtte-

systemene er innrettet slik at det ikke er lagt til rette for besetninger over 300 sau.

Disse medlemmer mener at enkeltbønder og samdrifter med over 300 sauer også bør ta del i tilskuddsordningen. Når bøndene får stordriftsfordeler og samler besetningen under samme tak, vil de samlet motta mindre i tilskudd per sau, men likevel kunne komme bedre ut av det økonomisk på grunn av stordriftsfordelene. Disse medlemmer mener forslaget vil sørge for at både bønder som ønsker å drive i mindre skala, og de som ønsker å samle driften ved større fjøs, vil kunne ha gode rammevilkår.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget om å legge til rette for samdrift og større bruk på sau ved å endre reglene for tilskudd, blant annet ved at bønder ikke mister tilskuddene ved å samle sauebesetningene i større fjøs."

Medlemen i komiteen frå Kristeleg Folkeparti fremmar følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringa vurdere styrking og utviding av tilskottsordningane for sauehald, slik at moglegheitene for fleksible og varierte driftsformer vert større."

Landbruksbyråkrati

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener at det er et betydelig potensial for forenkling og avbyråkratisering i jordbrukspolitikken, og viser til Stortingets behandling av Representantforslag nr. 43 (2007–2008) om tiltak for å redusere landbruksbyråkratiet. Disse medlemmer viser til at Regjeringen fortsatt ikke har gitt en helhetlig oppstilling over landbruksbyråkratiet slik næringskomiteen i flere runder etterlyste i sin behandling av Dokument nr. 8:43 (2007–2008). Disse medlemmer viser til at antall byråkrater øker mens antall bønder går ned, og til at enkelte anslag peker på totale byråkratikostnader på nærmere 4 mrd. kroner. Disse medlemmer mener det er sentralt at ressurser avsatt til jordbrukspolitiske formål blir brukt effektivt.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre vil derfor fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen konkretisere omfanget av landbruksbyråkratiet i en redegjørelse til Stortinget."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen ved fremleggelsen av statsbudsjettet for 2010 komme med en strategi for avbyråkratisering av landbruket."

Lokal produksjon

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre mener at satsing på lokal produksjon av mat og drikke vil være avgjørende for framtidens landbruk, reiselivsnæringen og ikke minst for levende og aktive bygdesamfunn i hele landet. Regelverket knyttet til produksjon, distribusjon og servering er ofte en hemsko for at produsenter skal lykkes. Disse medlemmer vil stimulere til en renessanse for norsk matkultur, blant annet ved å øke satsingen på geografisk opprinnelsesmerking og liberalisering av regelverket for foredling av mat på egen gård, uten at det går ut over mattrykgheten.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen tillate produsenter av alkoholholdige drikker å informere om produktene sine på egne Internett-sider, slik Vinmonopolet i dag har adgang til."

"Stortinget ber Regjeringen tillate demonstrasjonssalg og servering ved besøk i produksjonslokaler eller i tilknytning til disse."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Venstre fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen oppheve alle produksjonsreguleringer (som for eksempel melkekvoter) dersom foredlingen skjer på egen gård."

Importvernet og internasjonale tilhøve

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, viser til de pågåande forhandlingane i WTO, og meiner at det i ei eventuell ny WTO-avtale må være nok rom for å føre ein nasjonal landbrukspolitikk med moglegheit for å nå måla om eigen matproduksjon og landbruk i heile landet. Resultatet av forhandlingane vil ha mykje å seie for utviklinga av det norske landbruket. Fleirtalet viser til endringane i marknadsordningane for kjøt, og behovet for å endre målprissystemet slik at ein ikkje går over grensa for AMS-støtte. Fleirtalet meiner at ei omlegging til volummodellen også vil være robust nok for ei ny WTO-avtale, og viser elles

til fleirtalet sin merknad under viktige politikkområder.

Konkurransforhold

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre har merket seg bondeorganisasjonenes påstander om at bonde representerer det leddet i matvarekjeden som sitter igjen med minst av verdiskapingen i kjeden. Disse medlemmer er også bekymret over konkurransesituasjonen i dagligvarehandelen fordi Norge kun har fire dagligvarekjeder med Norgesgruppen som den mest dominerende. Det er derfor nødvendig med en gjennomgang av hele konkurransesituasjonen i matvarekjeden for å synliggjøre hvordan fordelingen av den totale verdiskapingen er mellom de forskjellige ledd i matvarekjeden.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen foreta en total gjennomgang av konkurransesituasjonen i matvarekjeden og synliggjøre fordelingen av verdiskapingen mellom de forskjellige ledd i kjeden."

Inn på tunet

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, har merka seg at det neste år blir løyva 8 mill. kroner til Inn på tunet (IPT), som tilbyr tilrettelagte tenester på gardsbruk til utdannings-, oppvekst-, helse- og omsorgssektoren. Fleirtalet er svært nøgd med at IPT er eit prioritert satsingsområde i mange av dei regionale næringsstrategiane, og har merka seg at kommunar er ei stor kjøpargruppe for IPT-tenester.

Fleirtalet ser det som viktig at disse tenestene blir utvikla vidare, og har merka seg at det i årets jordbruksoppgjær mellom anna er sett av midlar til å utvikle eit nasjonalt kvalitetssikringssystem for tenestene. Fleirtalet ser det òg som positivt at det blir sett i gang ei særskilt satsing med "Inn på tunet-løftet i kommunane", og syner til kommunane si viktige rolle både som tenesteleverandør til innbyggjarane, og for å stimulera til lokal næringsutvikling og innovasjon.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2010 konkretisere hvilke skatter og avgifter som landbruket blir ilagt som næring.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2010 fremme konkrete tiltak for skatte- og avgiftsreduksjoner for landbruket.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringa vurdere oppmjuking av regelverket for samdrifter, slik at fleksibiliteten vert større, og at moglegheitene for ein variert og allsidig bruksstruktur vert betre.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen om å intensivere arbeidet med utvikling av nisje- og spesialprodukter i landbruket.

Forslag fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre:

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen legge frem en egen stortingsmelding om jordbrukspolitikken innen våren 2010.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget om en strategi for å gi aktive bønder større muligheter for å eie de arealer de driver.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget om endring av jordlovens bestemmelser om delingsforbud.

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen oppheve de geografiske begrensningene og antall deltakere for deltakelse i samdrifter, og la samdrifter få leie kvoter opp til kvotetaket.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen konkretisere omfanget av landbruksbyråkratiet i en redegjørelse til Stortinget.

Forslag 10

Stortinget ber Regjeringen tillate produsenter av alkoholholdige drikker å informere om produktene sine på egne Internett-sider, slik Vinmonopolet i dag har adgang til.

Forslag 11

Stortinget ber Regjeringen tillate demonstrasjonssalg og servering ved besøk i produksjonslokaler eller i tilknytning til disse.

Forslag 12

Stortinget ber Regjeringen foreta en total gjennomgang av konkurransesituasjonen i matvarekjeden og synliggjøre fordelingen av verdiskapingen mellom de forskjellige ledd i kjeden.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:*Forslag 13*

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at boplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom kan oppheves.

Forslag 14

Stortinget ber Regjeringen om å fremme sak for Stortinget om endring av forskrift om utenlands bearbeiding av kjøtt- og meierivarer, blant annet slik at rettighetene som selges på auksjon blir omsettelige.

Forslag 15

Stortinget ber Regjeringen om å heve konsjongsrensene innen eggproduksjon.

Forslag 16

Stortinget ber Regjeringen gjennomføre en oppmyking av regelverket innenfor melkeproduksjonen. Sentrale elementer i en slik oppmyking må være økt maksimalkvote for enkeltbruk og samdrifter, en friere omsetning av melkekvote og oppheving av de geografiske begrensningene og antall deltakere for deltakelse i samdrifter.

Forslag 17

Stortinget ber Regjeringen fremme sak for Stortinget om å legge til rette for samdrift og større bruk på sau ved å endre reglene for tilskudd, blant annet ved at bønder ikke mister tilskuddene ved å samle sauebesetningene i større fjøs.

Forslag 18

Stortinget ber Regjeringen ved fremleggelsen av statsbudsjettet for 2010 komme med en strategi for avbyråkratisering av landbruket.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Venstre:*Forslag 19*

Stortinget ber Regjeringen oppheve alle produktjonsreguleringer (som for eksempel melkekvote) dersom foredlingen skjer på egen gård.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 20*

Forslaget til jordbruksavtale bifalles ikke.

Forslag 21

Stortinget ber Regjeringen om å fremme forslag til overføringer til landbruket i statsbudsjettet uten forutgående forhandlinger.

Forslag 22

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en ordning med omsettelige produksjonskvoter for kumelk som ikke begrenses til fylkes- eller regionnivå, men gjøres landsomfattende.

Forslag fra Høyre:*Forslag 23*

Stortinget ber Regjeringen justere periodiseringen av jordbruksoppgjøret til å følge kalenderåret, og at forhandlingene kommer inn som en del av budsjettprosessen. Oppgjøret for 2008 videreføres som en overgangsordning ut andre halvår med endringer vedtatt i Revidert nasjonalbudsjett 2009.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:*Forslag 24*

Stortinget ber Regjeringa vurdere styrking og utviding av tilskotsordningene for sauehald, slik at mulighetene for fleksible og varierte driftsformer vert større.

Forslag fra Venstre:*Forslag 25*

Stortinget ber Regjeringen utforme et nasjonalt regelverk som gir kommunene stor grad av fleksibilitet til å fastsette egne grenser for boplikt.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité, unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

I statsbudsjettet for 2009 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
<i>Utgifter</i>			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 915 753 000 til kr 989 029 000	73 276 000
	70	Markedsregulering, kan overføres, økes med fra kr 220 600 000 til kr 229 786 000	9 186 000
	73	Pristilskott, <i>overslagsbevilgning</i> , økes med fra kr 2 148 400 000 til kr 2 188 400 000	40 000 000
	74	Direkte tilskudd, kan overføres, reduseres med fra kr 7 234 919 000 til kr 7 149 542 000	85 377 000
	77	Utviklingstiltak, kan overføres, reduseres med fra kr 202 430 000 til kr 199 933 000	2 497 000
	78	Velferdsordninger, kan overføres, reduseres med fra kr 1 693 954 000 til kr 1 659 366 000	34 588 000
<i>Inntekter</i>			
4150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	70	Tilbakebetalte tilskudd til reguleringsanlegg, bevilges med	8 583 000

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den inngåtte jordbruksavtalen, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2010.

Oslo, i næringskomiteen, den 16. juni 2009

Ola Borten Moe
leder

Sigrun Eng
ordfører

